

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Jan Týfa

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Legitimita povinného očkování proti onemocnění Covid-19: Je zásah státní moci
ospravedlnitelný?**

Bakalářská práce

Autor: Jan Týfa
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jan Týfa
Studium:	F20BP0269
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Legitimita povinného očkování proti onemocnění Covid-19: Je zásah státní moci ospravedlnitelný?
Název bakalářské práce AJ:	Legitimacy of compulsory vaccination against the disease Covid-19: Is the intervention of state power justifiable?

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Zadání: Snaha ospravedlnění legitimacy nařízení povinného očkování proti onemocnění Covid-19 ze strany státu.

Pojednání práce: Výzkum se bude zabírat ospravedlněním legitimacy nařízení povinného očkování proti onemocnění Covid-19 ze strany státu z pohledu individuálního pojetí svobody jedince a z pohledu kolektivního dobra většinové společnosti. Analýza bude postavena na uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19, konkrétně zda by tento krok byl ospravedlnitelný a v jakém případě. Konkrétně se výzkum zaměří na individuální pojetí svobody z pohledu jedince a roviny svobody z pohledu kolektivního dobra společnosti s prvky konceptů pozitivní a negativní svobody, a jestli by uzákonění povinného očkování podle jedné z rovin bylo ospravedlnitelné a za jakých podmínek.

Cíl: Výzkum si klade za cíl komparovat ospravedlnění případného uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 ze strany státní moci (v případě liberálně demokratických zemích) na základě konceptu základního principu svobody liberální demokracie, a to z pohledu individuálního pojetí svobody jedince a kolektivního dobra společnosti s prvky principu pozitivní a negativní svobody, kdy by mohlo vést k porušování lidských práv a svobod nebo diskriminaci určité skupiny občanů, kdy podle základního principu svobody liberální demokracie musí být každý zásah do svobody občanů nátlakem ze strany politické autority a zákona ospravedlnitelný, protože omezuje svobodu občanů.

Postup: Covidová opatření vydávaná vládami a ministerstvy zdravotnictví, která by se mohla vztahovat k uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 přenášené virem SARS-CoV-2. Tyto restriktce spojené s povinným očkováním budou analyzovány pomocí aplikací teorie individuálního přístupu ke svobodě z pohledu jedince a kolektivního dobra společnosti s prvky pozitivní a negativní svobody a následné komparování mezi individualistickou teorií o pojetím kolektivního dobra společnosti. Následně bude snaha odhalit, zda by uzákonění tohoto opatření v podobě povinného očkování proti onemocnění covid-19 přenášené virem SARS-CoV-2 mohlo být v rozporu s jednou z aplikovaných teorií, jelikož podle základního konceptu liberální svobody musí být každý zásah do svobody nátlakem politické autority a zákony ospravedlněn, protože se jedná o zásah do svobody občanů. Očekávaný výsledek předpokládá, že povinné očkování může být v rozporu s jednou z teorií spíše na individualistické rovině.

Berlin, I. 1999. Čtyři eseje o svobodě. Prostor

Gaus, G. F. 2000. Political concepts and political theories. Westview Press

Carter, I. 2012. Positive and Negative Liberty. The Stanford Encyclopedia of Philosophy

Rawls, J. 1995. Teorie spravedlnosti. Victoria Publishing

Nozick, R. 1996. Morální omezení a spravedlnost v rozdělování. Filozofický časopis

McCullum, G. C., 1967. Negative and Positive Freedom. The Philosophical Review

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.6.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucí bakalářské práce Mgr. Sylvii Bláhovou, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. 4. 2023

Podpis:

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping loops and lines, positioned to the right of the 'Podpis:' label.

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Sylvii Bláhové, Ph.D. za velkou ochotu a trpělivost při zpracovávání jednotlivých kapitol bakalářské práce, za cenné rady i objektivní kritiku po celou dobu psaní. Také bych rád poděkoval rodičům za podporu ve studiu.

Anotace

TÝFA, JAN. *Legitimita povinného očkování proti onemocnění Covid-19: Je zásah státní moci ospravedlnitelný?*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, 63 str. Bakalářské práce

Bakalářská práce se věnuje tématu legitimacy povinného očkování proti onemocnění Covid-19 a zda je zásah státní moci do svobody občanů ospravedlnitelný. Pandemie Covidu-19 sužuje svět od roku 2020 a změnila vnímání a pohled lidí na svobodu, která do té doby byla ve většině liberálně demokratických zemí samozřejmostí po dlouhá léta. To vše změnila různá covidová opatření v podobě karantén, „lockdownů“ nebo nouzového stavu. Všechny tyto zákazy a omezení měly být zrušeny s vidinou vyvinutí očkovacích vakcín proti tomuto onemocnění. Autor v práci zkoumá, kdy a za jakých podmínek je zásah ze strany politické moci do svobody občanů ospravedlnitelný, a to na příkladu zavedení povinného očkování proti onemocnění Covid-19. Autor poukazuje na problematiku veřejného rozumu a následně veřejného ospravedlnění, jejich rozdíly a požadavky. Autor se dále přesouvá k samotnému ospravedlnění státní moci, které je spojeno s vnímáním pojmu svobody a její odlišnosti v individuální a společenské rovině. Vše je autorem následně aplikováno na případné zavedení povinného očkování proti Covidu-19 a možnosti ideálního ospravedlnění podle konsenzuálního a konvergenčního přístupu, a který z těchto přístupů je v procesu ospravedlňování silnější pro větší část obyvatel v liberálně demokratických zemích. Autor v závěru zmiňuje i reálné pokusy o zavedení povinného očkování proti onemocnění Covid-19 v průběhu pandemie a následné důsledky zásahu.

Klíčová slova: ospravedlnění, legitimita, svoboda, Covid-19, očkování

Annotation

TÝFA, JAN. *Legitimacy of compulsory vaccination against the disease Covid-19: Is the intervention of state power justifiable?*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2023, 63 pp. Bachelor Thesis

The bachelor's thesis deals with the topic of the legitimacy of mandatory vaccination against the disease Covid-19 and whether the intervention of state power in the freedom of citizens is justifiable. The Covid-19 pandemic has plagued the world since 2020 and has changed people's perception and view of freedom, which until then had been taken for granted in most liberal democratic countries for many years. All this was changed by various covid measures in the form of quarantines, 'lockdowns' or a state of emergency. All these prohibitions and restrictions were to be lifted with a view to developing vaccines against this disease. In the work, the author examines when and under what conditions interference by the political power in the freedom of citizens is justified, using the example of the introduction of mandatory vaccination against the disease Covid-19. The author points to the issue of public reason and subsequently public justification, their differences and requirements. The author then moves on to the very justification of state power, which is connected with the perception of the concept of freedom and its difference on an individual and social level. Everything is subsequently applied by the author to the possible introduction of mandatory vaccination against Covid-19 and the possibility of an ideal justification according to the consensus and convergence approach, and which of these approaches is stronger in the justification process for a larger part of the population in liberal democratic countries. In the end, the author also mentions real attempts to introduce mandatory vaccination against the disease Covid-19 during the pandemic and the subsequent consequences of the intervention.

Keywords: justification, legitimacy, freedom, Covid-19, vaccination

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
1. veřejný rozum a veřejné ospravedlnění.....	15
1.1 veřejný rozum.....	15
1.2 veřejné ospravedlnění.....	16
1.3 rozdíly a požadavky veřejného rozumu a veřejného ospravedlnění.....	17
2. Ospravedlnění zásahu státní moci.....	21
2.1 pojetí svobody.....	22
3. konsenzuální a konvergenční přístup.....	29
3.1 konsenzuální přístup.....	29
3.2 konvergenční přístup.....	33
4. průběh pandemie Covidu-19.....	36
5. ospravedlnění zásahu státní moci v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19.....	40
Závěr.....	51
Seznam literatury a použitých pramenů.....	59
Literatura.....	59
Prameny.....	60

Seznam zkratek

č. číslo

DNA deoxyribonukleová kyselina

JIP jednotka intenzivní péče

Kč Koruna česká

např. například

PCR polymerázová řetězová reakce (polymerase chain reaction) – metoda rychlého zmnožení úseku DNA založena na principu replikace nukleových kyselin

PES protiepidemický systém

RNA ribonukleová kyselina

Sb. Sbírka zákonů

tzv. takzvaně

WHO Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

€ Euro

Úvod

Tématem bakalářské práce jsem si zvolil v dnešní době poměrně velmi skloňovanou a medializovanou oblast života, která ovlivňuje, nějakou měrou ať už méně nebo více, všechny obyvatele v České republice a dalších zemích po celém světě, a tou je celosvětová pandemie virového onemocnění Covid-19. Ta lidem ovlivňuje životy už od prvních měsíců roku 2020, respektive od 11. března 2020 v České republice, kdy vláda nechala plošně uzavřít všechny školy a den na to, 12. března 2020, vláda vyhlásila první nouzový stav platící pro celou Českou republiku poprvé od jejího vzniku v roce 1993 a její konec by mohl být v brzké době (v roce 2023) v dohlednu.

V tu chvíli se život změnil tak, jak v historii České republiky nemá obdoby. Od počátku zaregistrování prvních případů nákazou Covid-19 v České republice obyvatele sužují permanentně různé zákazy, restrikce, opatření, vyhlášky a vláda dokonce několikrát zavedla nouzový stav a také takzvaný „lockdown“, který znamená plošnou neboli celostátní karanténu, zákaz volného pohybu osob, uzavření ekonomiky a celé společnosti. Jde o dočasné opatření, pokud ho vyhlásí vláda nebo předseda vlády bez souhlasu Poslanecké sněmovny, může být vyhlášen maximálně na 30 dní. (Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, 1998) Tento takzvaný „lockdown“ má za úkol chránit občany před vnější hrozbou (v tomto případě nakažením virem SARS-CoV-2 přenášející respirační onemocnění pod celosvětově známým označením jako Covid-19). (World Health Organization, n.d.) Mezi další omezení můžeme zmínit zákaz nočního vycházení, zákaz pití alkoholu na veřejnosti, uzavření okresů, zavření většiny provozoven v oblasti sektoru služeb, nebo prokazování bezinfekčnosti dříve pomocí antigenních¹ nebo později pomocí PCR testů², později pouze certifikací o očkovaní nebo prodělané nemoci, kdy může především docházet k vyvíjení nepřímého tlaku na očkovaní ze strany vlády a ministerstva zdravotnictví.

¹Antigenní test detekuje virové bílkoviny, který odhaluje nemocné na vrcholu infekce, kdy je v těle nejvíce těchto bílkovin. (Jedličková, 2021)

² PCR test detekuje přítomnost virové RNA, který je přesnější než antigenní test a dokáže odhalit nakažení Covidem-19 předtím, než je nakažený infekční. (Jedličková, 2021)

Právě otázka povinného očkování v období roku 2021 nejvíce hýbe společností a vytváří mezi lidmi ve společnosti hlubokou propast, a to především v oblasti individuální svobody, tak kolektivního dobra společnosti. Od té doby mají lidé různý pohled na svobodu a začíná pro ně mít zásadní význam v každodenním životě.

Avšak jedná vláda správně a legitimně? Je povinné očkování ospravedlnitelné vzhledem k principu svobody (primárně z individuálního pohledu), respektive kolektivnímu dobru společnosti, když nabádá občany k očkování, případně donucuje své obyvatele k povinnému očkování proti onemocnění Covid-19 jako jedinou možnost, jak porazit světovou pandemii pod výhrůžkou například zaplacením pokuty, nucenou izolací nebo ztrátou zaměstnání? Je tedy ospravedlnitelné ze strany státu povinně nařídit (případně uzákonit) očkování proti onemocnění Covid-19 a na základě toho trestat nebo selektovat lidi ve společnosti?

Tento výzkum se bude zabírat ospravedlněním povinného očkování proti onemocnění Covid-19 ze strany státu, kvůli kterému by mohlo dojít k porušování konceptu svobody na základě principu svobody liberální demokracie, a to v rovině individuální svobody a budu se rovněž zabírat ospravedlněním v rovině principu kolektivního dobra, kdy analýza bude postavena na uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19, konkrétně zda by tento krok byl ospravedlnitelný a v jakém případě. Konkrétně se výzkum zaměří na dvě roviny chápání svobody. V první řadě se jedná o rovinu individuální svobody, která se vztahuje ke svobodě jedince jako takového. A v druhé řadě se jedná o kolektivní dobro s prvky konceptů pozitivní a negativní svobody, které vychází z obrany svobody kolektivu v podobě smlouvy mezi jednotlivci v kolektivu. Výsledkem zkoumání tedy je, jestli by uzákonění povinného očkování bylo ospravedlnitelné k veřejnému ospravedlnění a za jakých podmínek, a také se pokusím zjistit, který z přístupů by mohl povinnost očkování ospravedlnit co největšímu množství lidí ve společnosti.

Pojem covid-19 je světové veřejnosti znám relativně krátkou dobu, respektive od konce roku 2019, kdy se nákaza poprvé oficiálně objevila ve městě Wuchan na jihu Čínské lidové republiky 1. prosince 2019. (Worobey, 2021) Přestože je toto téma skloňované denně a je na denním pořádku v zájmu zpravodajců a medií, tak se také prohlubuje sociální propast mezi občany, a to především na tábor očkováných a na tábor

neočkovaných, tak také rovněž zastánců vládních restrikcí (včetně nejtvrdsích lockdownů a omezení lidských svobod, aby virus zastavili), tak na druhé straně tu jsou i ti, kteří nesouhlasí se zasahováním státu pomocí restrikcí do individuální svobody a ohrazují se proti diskriminaci, kterou by mohla covidová opatření a nátlak na očkování proti koronavirovému viru způsobovat.

Z politologického hlediska je tato situace ojedinělá, protože za dobu existence České republiky, respektive postkomunistického Československa po roce 1989 nemá na našem území obdoby. Z historie a ze školy většina z nás ví, jak nejen nacistický režim během druhé světové války, tak i komunistický režim pošlapával lidská práva a svobody a diskriminoval určitou skupinu občanů. Můžeme vidět i dnes v praxi porušování lidských práv a svobod v demokratické České republice, případně i v dalších liberálně demokratických zemích, kde je vyvíjen tlak na možnost schválení povinného očkování?

Výzkumná otázka pro tento výzkum zní, zda by uzákoněním povinného očkování proti onemocnění Covid-19 v České republice, případně i v dalších liberálně demokratických zemích, bylo ospravedlnitelné z pohledu individuální roviny svobody z pohledu jedince, případně podle konceptu kolektivního dobra na základě společenského souhlasu. Tedy jestli je podle jedné z rovin povinné očkování proti onemocnění Covid-19 ospravedlnitelné a za jakých podmínek.

Tento výzkum si klade za cíl komparovat ospravedlnění případného uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 ze strany vlád v liberálně demokratických zemích na základě konceptu základního principu svobody liberální demokracie z pohledu individuální svobody a kolektivního dobra s prvky pozitivní a negativní svobody, kdy by mohlo vést k porušování lidských práv a svobod nebo diskriminaci určité skupiny občanů, kdy podle základního principu svobody liberální demokracie musí být každý zásah do svobody občanů nátlakem ze strany politické autority a zákona ospravedlněný, protože omezuje svobodu občanů. Tudíž teoretická otázka podle tohoto principu zní, jestli lze zásah do svobody občanů nátlakem ze strany politické autority a zákona ospravedlnit, a pokud ano, tak jakým způsobem, protože se jedná o zásah do svobody občanů. (Gaus, 1996) Pokud by došlo k porušení základního konceptu svobody podle jedné z rovin svobod ať už podle individuálního pojetí svobody nebo z pohledu kolektivního dobra, kdy se obě roviny mohou lišit, ale zároveň se

prolínají, by reálně mohlo dojít k závěru, že z hlediska pokusu o zavedení povinného očkování ospravedlnitelné být nemusí. V této situaci má smysl pojetí obou rovin porovnat a analyzovat argumenty, které pojetí má větší váhu.

Zaměřím se na covidová opatření vydávaná vládami a ministerstvy zdravotnictví v liberálně demokratických zemích, která by se mohla vztahovat k uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 přenášené virem SARS-CoV-2. Tyto restriktce spojené s povinným očkováním budu analyzovat pomocí aplikací dvou rovin pohledu na svobodu, a to individuální svobody a kolektivním dobrem společnost v liberálně demokratických zemích s prvky pozitivní a negativní svobody.

Teoretická část výzkumu se bude v první řadě zabírat ospravedlněním státní moci a definicí základního principu svobody liberální demokracie, kdy podle základního principu svobody liberální demokracie musí být každý zásah do svobody občanů nátlakem ze strany politické autority a zákona ospravedlněný, protože omezuje svobodu občanů. Kdyby takový zásah do svobody občanů nátlakem ze strany politické autority a zákona v podobě povinného očkování byl ospravedlnitelný, tak jakým způsobem, protože se jedná o zásah do svobody občanů. (Gaus, 1996) Následným krokem bude definice individuálního pojetí svobody a kolektivního dobra s prvky teorie pozitivní svobody a teorie negativní svobody. Zde bude zásadní popis odlišností obou pohledů na svobodu, kdy by v konečném výsledku mohlo nastat, že povinné očkování proti onemocnění Covid-19 podle teorie individuální svobody ospravedlnitelný nebude, a naopak podle kolektivního dobra ospravedlnitelný bude.

Praktická část výzkumu bude založena na případě uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 přenášené virem SARS-CoV-2 a analýze jednotlivých částí opatření vztahujících se k povinnému očkování proti onemocnění Covid-19, která by podle základního konceptu svobody liberální demokracie musela být podstatně ospravedlněna, protože by se jednalo o nátlak politické autority a zákony v oblasti svobody občanů. Může se jednat například o znemožnění vstupu do provozoven stravovacích služeb, případně i jiných provozoven sektoru služeb, omezení pohybu osob včetně zákazu vycházení, nákupu pouze základních potřeb, jakými jsou potraviny nebo drogistické zboží, nebo vstupu do zaměstnání bez certifikátu o bezinfekčnosti zajištěnou právě vakcinací proti onemocnění Covid-19. Mohlo by se rovněž jednat o nátlak ze strany

vlády státu a ministerstva zdravotnictví, kdy by odmítnutí vakcinace mohlo znamenat placení různých zvláštních daní nebo pokuty. Veškeré tyto spojitosti budou komparovány za pomoci pohledu teorie individuální svobody a kolektivního dobra s prvky pozitivní svobody a negativní svobody.

Výsledkem této části výzkumu bude snaha odhalit, zda by uzákonění tohoto opatření v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19 přenášené virem SARS-CoV-2 mohlo být v rozporu s konceptem svobody. Pokud by se naplnil očekávaný výsledek výzkumu, mohli bychom z politologicko-teoretického hlediska usoudit v případě, že by výzkum dokázal, že povinné očkování proti onemocnění Covid-19 je v rozporu s konceptem svobody v závislosti pohledu individuální svobody a kolektivního dobra společnosti, mohlo by to mít důsledky pro ospravedlnění legitimacy zásahu politické moci do svobody občanů v liberálně demokratických zemích, v našem případě primárně v České republice.

Výzkum se bude opírat primárně o data získaná z odborné literatury zabývající ospravedlněním zásahu státní moci do svobody občanů a základním konceptem svobody liberální demokracie a teoriemi individuální svobody a kolektivního dobra společnosti s prvky pozitivní a negativní svobody od autorů jako například MacCullum, Nozick, Berlin, Rawls, Gaus, Feinberg nebo Benn.

Vedlejšími zdroji k výzkumu budou různá rozhodnutí vlád a ministerstev zdravotnictví liberálně demokratických států jako je Německo, Francie, Itálie, Spojené státy americké a také Česká republika, která by mohla vést k dílčím restrikcím, ke kterým by se uzákonění povinného očkování proti onemocnění Covid-19 mohlo vztahovat.

1. veřejný rozum a veřejné ospravedlnění

1.1 veřejný rozum

Veřejný rozum vyžaduje od lidí ve společnosti, aby morální, tak i politická pravidla formující život ve společnosti byla ospravedlnitelná nebo přijata všemi lidmi ve společnosti, kterých by se daná pravidla týkala (v našem případě všichni lidé, kteří jsou racionálně uvažující s předpokladem, že jsou schopni plně rozhodovat o svém životě, a tedy i o životě ve společnosti). Je však zapotřebí, aby všichni lidé byli svobodní a sobě rovní. Teorie veřejného rozumu tvrdí, že je přípustěno vnučení pravidel a to oprávněné, pokud existují silné argumenty a důvody pro jejich ospravedlnění, kdy je společnost v určité míře idealizace schvaluje nebo přijímá. Takováto pravidla by se neměla utvářet na individuálních morálních či politických přesvědčeních, ale měla by být v souladu s veřejnými nebo sdílenými ohledy společnosti jako celku. Veškerá pravidla by měla respektovat svobodu a rovnost lidí ve společnosti bez různých kontroverzních názorů, protože autoři zastávající veřejný rozum tvrdí, že by rozumní lidé s takovými pravidly nesouhlasili.

Kevin Vallier pokládá liberalismus veřejného rozumu za dominantní formu liberalismu. Ten je založen na závazcích vůči občanským a politickým svobodám s požadavkem, aby veškeré donucování ze strany politické autority bylo ospravedlnitelné, ale s podmínkami, u kterých se rozumně očekává, že je budou všichni lidé ve společnosti akceptovat. (Vallier, 2014 str. 2-3)

Veřejný rozum podle Gause je koncept založený na racionálním konsenzu společnosti, který vzniká souhlasem abstraktně uvažujících jedinců, kteří sdílejí stejné obavy samotného kontextu problému. To vše poté vytváří samotný veřejný rozum, kde se jednotlivci nemusí shodovat na nejlepším řešení problému a kde by neměli jednat předpojatě podle vlastních hodnotících standardů, ale morálka jednotlivců smýšlejících stejně racionálně bez vlastních hodnotících standardů vyžaduje to, aby měli všichni dostatečný důvod se podřídít. (Gaus, 2011. str. 262)

Tento přístup podle Valliera je založen na přirozené svobodě a rovnosti lidí ve společnosti, takže veškeré donucovací omezení svobody rovnými vyžaduje ospravedlnění. Takové ospravedlnění musí být veřejné, jasně konkretizované a všichni

členové společnosti ho musí dostatečně akceptovat. Pokud dojde k dostatečnému akceptování zásahu státní moci, je takový zásah ospravedlnitelný, tedy i legitimní. (Vallier, 2014. str. 24)

1.2 veřejné ospravedlnění

Veřejné ospravedlnění jsou politickými teoretiky navrhované standardy, kdy je legitimní využít politickou moc. Veřejné ospravedlnění je zdůvodněním pro výkon politické moci a její kontrolu. Ospravedlnění je veřejné, protože zdůvodnění jsou přijímána členy veřejnosti. Politická moc je tedy ospravedlněna lidmi (veřejností), kteří jsou si rovni a výkon politické moci je pro veřejnost oprávněný. Ti, kdo přijímají standardy veřejného ospravedlnění vycházejí často z veřejného rozumu. A právě tito lidé veřejně ospravedlňují liberální instituce v podobě svobody slova, právního státu a demokracie. Různorodost pohledů společnosti odmítá neliberální instituce a jsou pro veřejnost tedy neospravedlnitelné. Přesto je s veřejným ospravedlněním také spojen předmět nátlaku, stejně tak i s politickým životem. Do politického života je podle Charlese Larmorea přenesen rovněž respekt, který je důležitým aspektem při nátlaku ze strany politické moci. Rawls veřejným rozumem podporuje ospravedlnění politické moci, protože podle něj je politická moc vždy mocí donucovací. Naopak Quong tvrdí, že se ospravedlnění týká pouze zavedení donucovacích zákonů. Tedy nátlak ze strany státní moci musí mít vždy určité důvody, aby byly veřejně ospravedlněny. Podstatným rozdílem veřejného ospravedlnění na rozdíl od veřejného rozumu je fakt, že veřejné odůvodnění mohou zahrnovat veřejné důvody, ale důvody sdílené veřejností nemusejí být dostatečně odůvodněné v případě, že jsou podkopány jinými důvody nebo jiné důvody převažují.

Vallier popisuje, že ospravedlnění zásahu obsahuje šest základních aspektů. Prvním aspektem je důvod nátlaku, dále pojetí legitimacy a autority, rozsah veřejnosti, který nátlak postihuje, pojetí dostatečnosti ospravedlnění, pojetí ospravedlňujících důvodů a v neposlední řadě pojetí samotné idealizace. (Vallier, 2014. str. 24) Podle některých liberálních teoretiků je veřejné ospravedlnění spojené také s povinností dodržovat dané donucení. Rawls tvrdí, že návrh donucovacího zákona musí být schválen

veřejností všem jednotlivcům v ní alespoň morálně (tzv. Duty of civility), aby politická autorita mohla začít donucování aplikovat. (Vallier, 2014. str. 25)

Někteří autoři popisují veřejné ospravedlnění jako ospravedlnění složené ze sdílených nebo dostupných důvodů. Tito autoři zastávají takzvaný konsenzuální přístup, o kterém budu psát dále. Naopak někteří popisují zase veřejné ospravedlnění jako ospravedlnění složené z různých a nesdílených důvodů, které rovněž podporují veřejné zdůvodnění. Tito autoři naopak zastávají takzvaný konvergenční přístup, který rovněž budu popisovat dále. Jedno je však jisté, přestože se ne všichni autoři shodnou na správné interpretaci veřejného rozumu a veřejného zdůvodnění zásahu státní moci, tak tento nesouhlas je založen pouze na správné míře idealizace. (Vallier, 1996)

1.3 rozdíly a požadavky veřejného rozumu a veřejného ospravedlnění

Samotná idealizace je spojená s občanským přesvědčením, touhami a hodnoty občanů. Tento soubor hraje zásadní roli v procesu veřejného ospravedlnění. Jedná se v podstatě o praxi spojenou s dobrými informacemi dobrým uvažováním občanů. Používá se z důvodu, že některé morálně významné důvody jednotlivce nemusí být stejné jako důvody, které tvrdí idealizace, jelikož je možné, že idealizace může být postavená na špatných informacích, uvažování nebo přesvědčeních. Proto by důvody občanů měly být určeny jejich skutečnými závazky. Idealizace musí zahrnovat někoho s lepšími informačními a kognitivními schopnostmi než celá společnost v průměru. Cílem idealizace je zjistit důvody, které se k ní vztahují, které nejsou v běžném životě vidět. Přesto někteří autoři přijímají radikálnější formu idealizace než ostatní.

Rawls si spojuje idealizaci s takzvaným závojem nevědomosti. To formuje rozum společnosti zadržováním informací, které by mohly narušit nestrannost jejich jednání. Tím může být také formována racionalita společnosti. Jürgen Habermas preferuje deliberativní podmínky bez abstraktní idealizace, kdy forma diskurzu je omezena čistě na jedince ve společnosti, naopak David Gauthier dává přednost vyjednávání ve společnosti.

Idealizace transformuje hodnoty víry občanů, tedy jejich přesvědčení, cílů nebo plánů, tedy transformuje jejich vlastní hodnotící standardy. Můžeme se však dostat do situace, kdy se státní moc může snažit změnit určité hodnotící standardy, tak aby ze společnosti utvořili plně racionální společnost. Vše ve finále však souvisí na kvalitě epistemického uvažování každého jedince zvlášť, tedy i s tím, do jaké míry je schopen se podvolit a přijmout jiné hodnotící standardy než doposud. V tom také tkví podstata nebezpečí populismu, kdy lidé navzdory své vlastní tvrdohlavosti, zvrácenosti nebo zmatku odmítnou doposud svůj vlastní souhlas a pohled na situaci. (Vallier, 1996)

K veřejnému rozumu se pojí také takzvaná koncepce „reasonableness“, kterou se zabývá Rawls, nebo také podle Estlunda „qualified acceptability criterion“. Tato koncepce mluví o tom, že na koho mají být pravidla aplikována, ten musí být zařazen do samotného procesu veřejného rozumu. Přesto by se podle Rawlse tohoto procesu měli účastnit lidé, kteří jsou, jak sám říká, rozumní, jelikož tyto lidé reprezentují veřejný rozum. Právě rozumní lidé jsou si rovni a mohou navrhovat různé zásady a spravedlivé podmínky společné spolupráce tak, aby se jimi společně řídili. Podmínky by měly být pro všechny rozumné, aby je všichni přijali a tím se stanou ospravedlnitelnými. K tomu se však pojí také epistemická rovina „reasonableness“ takzvaného břemena úsudku (neboli jednoduše neshody mezi lidmi ve společnosti), které se pojí s vědeckými a empirickými poznatky, které mohou být v hojném množství také protichůdné, rozumným nesouhlasem o relativní váze úvah, vágními pojmy podléhajícími obtížným případům, způsobem hodnocení důkazů, které utváří celoživotní zkušenost, normativními úvahami, které z různých stran mohou hodnocení ztížit a v neposlední řadě je to počet hodnot, které sociální instituce může zahrnovat. Toto břemeno úsudku představuje možné rozdělení společnosti, které podle těchto zmíněných důvodů mohou odlišně hodnotit svá určitá přesvědčení, zkušenosti nebo morální hodnoty. Proto Rawls navrhuje také v podobě morální roviny „reasonableness“ podmínky sociální spolupráce, které by měly zmírnit dopady břemena úsudku tak, aby dané pravidlo mohli přijmout všichni lidé ve společnosti s odvoláním na různé argumenty lidí ve společnosti. Za předpokladu, že lidé budou racionální a rozumní, k razantnímu odporu by docházet nemělo, přesto samotná idealizace musí brát v potaz, že lidé jednoduše přijímají břemena úsudku.

Naopak podle Gause by do procesu veřejného rozumu měli být zapojeni lidé, kteří nemusí být podle Rawlse racionálními lidmi. Je to z důvodu, aby i lidé „méně“ racionálně uvažující mohli rozhodovat o pravidlech, které se jich týkají, a to na podnětu vlastních zkušeností, tedy Gaus je zastáncem „měkčí“ idealizace ospravedlnění než samotný Rawls. Důvody ospravedlnění by tím byly více rozmanité. (Quong, 2021)

Proti populistické idealizaci se staví radikální idealizace, která se snaží odbourat nesrovnalosti a nevědomost, kterou populistická idealizace přináší. Radikálnost je založená na racionálně dostatečném množství informací. Radikálnost v podobě racionality závisí v tom, že se snaží odbourat špatné uvažování podkopávající veřejné ospravedlnění. Pokud veřejnost rozezná důvody jako racionální, budou tyto důvody jistě i morálně relevantní. Takováto plná racionalita může vytvořit jistou dohodu ve společnosti v důsledku racionality jejich členů. Pokud nedojde k plné racionalitě společnosti, nemůže ve výsledku dojít ani k dohodě mezi jejími členy. Pokud dojde k takové dohodě, přiměje to jedince ke schválení této dohody v rámci společnosti, kterou by sám ze své vlastní iniciativy a podle svých hodnotících standardů pravděpodobně nepřijmul. Radikálnost v podobě informací má za úkol se vyhnout dnes problematické oblasti života a tím jsou dezinformace. Informace mohou zásadně ovlivnit hodnotící standardy lidí ve společnosti. Rawls a další se snaží vyhnout tomu, aby veřejné ospravedlnění drželi mimo nevědomost. V tomto kontextu důvody ospravedlnění musejí být založeny na faktu, že lidé ve společnosti disponují dostatečným množstvím kvalitních informací, aby mohli zásah ze strany politické moci ospravedlnit. Tímto způsobem se má zabránit rovněž nestrannosti vůči ospravedlnění. Úspěch založený na informacích je složen z úplných informací, které mají motivovat plnou racionalitu společnosti, dále úplnými informacemi, které se mají stát atraktivními a zároveň pravdivými, což je základem ospravedlnění, které potvrzují i jednoznačnost doporučení a následně lidé ve společnosti musejí mezi sebou sdílet relevantní informace, což zaručí, že společně mohou dojít k podobným závěrům.

Opakem radikální idealizace je takzvaná mírná idealizace, která kritizuje radikálnost. Ta dává lidem ve společnosti možnost si najít své důvody založené na standardu adekvátních informací a uvažování. Problémem může být úplnost informací a dokonalé zdůvodnění. V tom je založena křehkost této idealizace, která se při špatném aplikování může zhroutit. V tomto případě se jednotlivci až tak nezajímá o

důvody ostatních nebo společnosti, ale spíše o své vlastní individuální důvody ospravedlnění. Taková to idealizace je vhodná pro většinu běžných občanů, protože uznává požadavky nestranné perspektivy. Mírnost idealizace je založena na přiměřenosti omezující soubor důvodů, které se objevují ve veřejném ospravedlnění. V tomto případě rozumnost není tak razantní jako u radikální idealizace, ale je zde větší důraz na individuální přesvědčení a vlastní hodnoty. Rawlsova rozumnost je založena na schopnosti zapojit do veřejného ospravedlňování a nabízet vlastní preferované zásady pro zdůvodnění a řídit se oprávněnými zásadami navrženými ostatními. Dále je dispozice uznání břemena úsudku předpokládající veřejný pluralismus, dispozice odmítnutí represe jiných rozumných hledisek a v neposlední řadě schopnost spoléhat se na metody uvažování, které mohou sdílet ostatní nebo k nim mít přístup. Tomu někteří říkají jako standardní pojetí rozumnosti. Avšak existuje riziko vyřazení velkého množství občanů z ospravedlňující veřejnosti, ale také může dojít k zabránění ospravedlňování donucovacích sociálních uspořádání, které pomáhají dojít k vzájemné dohodě. (Vallier, 1996)

2. Ospravedlnění zásahu státní moci

Tvorba a prosazování zákonů je hlavním úkolem politické autority v liberální demokracii, kdy princip veřejného ospravedlnění vyžaduje, aby politická moc byla vždy ospravedlněna každému, kdo je předmětem jejího výkonu. Avšak takové veřejné ospravedlnění zásahu politické moci se může lišit dostatečným rozumem, okruhem veřejnosti a důvody ospravedlnění a jak ospravedlnění vůbec dosáhnout, když vezmeme v potaz obecné zásady, že donucování ze strany státní moci je oprávněné jen za určitých podmínek. Přesto tato interpretace je poměrně široká. Je však třeba se zaměřit na vysvětlení proč je nátlak politické moci nežádoucí, pokud nemáme jasnou odpověď, která by nás přesvědčila. Argumentem svobody poukazujeme, že uplatňování donucování ze strany politické moci může být potenciální nerespektování přirozené svobody lidí. To také vysvětluje nežádoucí a nezákonné oprávnění nátlaku. Politická moc by měla brát v úvahu úctu k lidem a jejich svobodám, která vyžaduje, aby zásah do vůle každého jednotlivce byl ospravedlněn. (Bláhová, 2020, s. 38-39)

Tak jako Gaus, tak i Feinberg tvrdí, že respekt ke svobodě jednotlivce je výchozím bodem, kdy každý odklon od ní vždy vyžaduje ospravedlnění. Činitelé nemají žádnou morální povinnost ve společnosti ospravedlňovat své volby před ostatními. Není správné, aby někdo uplatňoval svou svobodu tak, aby bezdůvodně zasahoval, blokoval nebo mařil jednání druhého. Podle Rawlse má vláda sama pravomoc použít sílu při prosazování zákonů, ale musí existovat obecný předpoklad ve prospěch svobody jako měřítko politické legitimacy. Jednoduše řečeno, vláda má právo využít sílu, ale pouze v mezích ústavy, pokud očekává, že lidé jsou svobodní a sobě rovní, jestliže jejich principy a ideály jsou přijatelné s běžným lidským rozumem. Výkon politické moci je správný pouze tehdy, kdy politická autorita věří, že důvody zásahu jsou dostatečné a že lidé tyto důvody mohou rozumně přijmout. Jestliže je takový zásah politické moci nepřijatelný pro všechny, takovýto zásah můžeme považovat za nelegitimní. Tedy pokud zásah je nějakým způsobem nesrozumitelný pro všechny, je považován za nelegitimní, protože nerespektuje schopnost svobodně jednat a vláda přijímá rozhodnutí, se kterými souhlasí pouze ona sama. Úcta k lidem dokáže vysvětlit důvody pro ospravedlnění zásahu státní moci, která rovněž tvoří morální základ veřejného rozumu. (Bláhová, 2020, s. 42-44)

Samotný výkon donucovací moci může nerespektovat přirozenou svobodu lidí. Takový výkon donucovací moci může být za následek nežádoucí, a tudíž nezákonný nátlak, pokud na situaci budeme pohlížet z pohledu respektu k lidem, který se pojí se samotnou svobodou, která vyžaduje, aby jakýkoliv zásah do svobody jedince byl ospravedlněn. Ospravedlnění musí být na úrovni jak morální, tak politické. Stanley Benn poukazuje na jednotlivce jako na fyzické osoby, které nemusí brát ostatní také jako fyzické osoby, ale jednotlivce chápe sám sebe, že žije ve světě fyzických osob. Vědomí ostatních jako fyzických osob neříká nic o závazku jednotlivce vůči druhým, ale ocení jejich schopnosti vytvářet důvody pro jednání a pro snášlivost mezi nimi. To vše je založeno na existenci takzvaných reaktivních pocitů, které umožňují lidem rozpoznat ostatní jako svobodné činitele a tvůrce vlastních projektů, ale neměly by zbavovat ostatní svobody tím, že se lidé podřídí cílům ostatních. Benn tvrdí, že pokud činnost jednoho morálního činitele nezasahuje do jednání nebo svobody druhého činitele, svoji činnost druhému ospravedlňovat nemusí, avšak pokud druhý činitel omezí činnost nebo svobodu prvního činitele, měl by takový čin jasně ospravedlnit, co k jeho činu vedlo. Jednoduše řečeno, oba činitelé by měli respektovat svoji svobodu navzájem a neměli by své jednání podřizovat cílům druhého, ale pokud už k takovému zásahu do svobody z jedné morálních osob dojde, musí být zásah vždy ospravedlněný a ospravedlňovat zásah musí ten, kdo zasahuje a omezuje svobodu. Pokud by k ospravedlnění nedošlo, došlo by k podřízení činnosti jednoho vůči druhému a zároveň by došlo k znemožnění svobody jednoho z činitelů a k jeho nerespektování. (Bláhová, 2020. s. 40-42) Snaha o respekt je také spojena s povinnostmi, to však nezaručuje, že se lidé budou navzájem respektovat. (Bláhová, 2020. s. 52)

2.1 pojetí svobody

Svoboda. Je to pojem, který je v liberálně demokratických zemích samozřejmostí. Přesto je tento pojem nejednoznačný a nikdo ho nemůže chápat stejně, kdy pro každého jedince společnosti může znamenat něco jiného než pro druhého. Na svobodu rozhodně tedy nemůžeme nahlížet jako na jednu věc, ale spíše jako na soubor věcí, díky kterým si člověk sám definuje, kdy, kde, jak a za jakých okolností je svobodný.

K této problematice se pojí pojem takzvaného bytostně sporného pojmu. Dalším problémem v interpretaci působí také rozdíl mezi koncepty³ a koncepcí⁴. Dworkin používá také příklad férovosti⁵, aby tyto dvě oblasti od sebe odlišil.

Pokud to vztáhneme na svobodu, tak je to pouze abstraktní výraz, kdy jistě každý si představí, že k tomuto pojmu souvisí například svoboda pohybu, svobodné vyjadřování nebo třeba právo svobodné volby během parlamentních voleb, a tak dále... Takže svoboda jako taková nám jasně neurčuje svou podobu, ale přesto se většina obyvatel na svobodě jako abstraktním pojmu shodne. Co se týče již samotných koncepcí svobody se jednotlivci shodovat nemusí, protože o jednotlivých částech svobody, především pokud je do svobody zasahováno ze strany státní moci, nemusí mít tito jednotlivci jasno, že takovýto zásah je správný a souzní s jejich teorií o samotném konceptu svobody. V našem případě zásah v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19 může pro některé znamenat osvobození od nemoci jako takové, a tedy i od stanovených nařízení, která očkováním pro očkované zmizí. Naopak pro druhou skupinu lidí může povinnost očkování být znamením nátlaku a omezení se k tomu vztahující mohou narušit určité koncepce této skupiny lidí. Přesto se jistě obě skupiny shodnou na tom, že všichni lidé mají být svobodnými a sobě rovnými, protože v konceptu svobody to má pro ně stejnou hodnotu.

Co se týče Dworkinova konceptu férovosti, můžeme to pojmut jako příkaz ze strany státní moci občanům, aby se podpořili zásah do jejich svobody, protože je to pro jejich dobro. Státní moc očekává, že občané uznají její příkaz, ale již neuvádí přesné důvody proč, přesto očekává, že lidé se rozhodnou svobodně ze své vlastní vůle, aby došli ke společnému dobru společnosti, kdy se lidé zbaví omezení a v jistém slova smyslu i společné svobodě bez toho, aby jasně nastínila funkci tohoto nařízení, přesto očekává různé situace a názory ze strany občanů, proč by nařízení mělo být pro ně prospěšné, a

³ abstraktní, případně ideální, pojem (Gallie, 1956. s. 176)

⁴ určitá konkretizace významu nebo realizace ideálních a abstraktních pojmů a představ (Gallie, 1956. s. 176)

⁵ Příklad, kdy poučil své děti, aby se k ostatním lidem nechovali nespravedlivě. Příkaz je založen na uznání příkazu ze strany jeho dětí bez určitých a jasných příkladů (bez jasného vymezení chování vůči druhým), čímž myslel pojem konceptu. Poukazuje na členy jedné skupiny, která jako celek uznává určitý koncept nespravedlnosti, ale jednotlivci skupiny se mohou odvolávat na určité koncepce argumentů, protože každý z nich má odlišnou teorii o celkovém konceptu nespravedlnosti (Dworkin, 1986 s. 27-28).

tudíž i férové. Tato férovost by měla být zajištěna tím, že nebudou vznikat rozdíly mezi tábory schvalující zásah a těmi, co zásah neschvalují, ale mělo by být jasně stanoveno, za jakých okolností, tedy mělo by to být nařízení prospěšné všem a podáno tak, aby s ním všichni souhlasili, přestože pro jednotlivce nařízení všeobecně nemusí být přijatelné, tak v tomto případě se může takovýto jednatelce „obětovat“ pro dobro všech, pokud takovýto přístup pro něj bude férový a smysluplný.

Stejně tak jako já, tak jistě i další lidé bez toho, aby se odkazovali na různé filozofické teorie o vymezení pojmu svobody, si nejspíše v první řadě svobodu představí tak, že každý by měl vnímat svobodu ve dvou rovinách. Jedinec by si měl uvědomit, do jaké chvíle a míry se jedná o svobodu personálně individuální. Ta by měla definovat jakýsi kruh a osobní prostor kolem jednotlivce, kde se může cítit sám sebou a kde může dělat věci, které mu přijdou svobodné a může je dělat sám z vlastní vůle bez toho, aby se někoho musel ptát, zda to může tak dělat nebo nemůže, a zároveň svým chováním neomezuje dalšího jednatelce, skupinu jednatelců nebo celou společnost. Toto pojetí individuální svobody je určitě založeno na osobních hodnotách, znalostech, zkušenostech a do jisté míry i na nějakém osobním přesvědčení nebo víře (v jistém případě u určitých osob by se mohlo jednat také o náboženskou víru, která může svým vlivem jistě ovlivnit individuální hodnoty a chápání světa, přesto nemám namysli invazivní formu, která by se snažila ovlivnit myšlení jedince v rámci společnosti tak, aby myslel jako součást společnosti, na kterou by se náboženství zaměřilo). Individuální pojetí svobody jednoduše můžeme chápat tak, že nikdo a nic nám nemůže zakázat nebo vnutit něco, o co nejevíme zájem, nezajímá nás nebo výslovně nechceme ve smyslu, že by se to dotklo našich osobních hodnot a vnímání světa podle vlastních znalostí a zkušeností. Jednoduše nikdo a nic nesmí překročit tu pomyslnou čáru kruhu kolem nás a dělat zásahy v našem osobním prostoru. Mohli bychom to brát jako, když si představíte sedět vedle neznámého člověka, který sedí na druhém konci lavičky, kdy se následně začne k Vám pomalu přibližovat až na takovou vzdálenost, kdy Vám je to nepříjemné, kdy se možná může člověk cítit nekomfortně, případně v nebezpečí, pokud se ta daná osoba Vám dívá přímo do očí. Troufám si tvrdit, že nikomu by nebyl příjemný přímý pohled z očí do očí ze vzdálenosti deseti centimetrů od neznámého člověka. Přesně takto, by nikdo a nic nemělo zacházet do přílišné blízkosti osobního prostoru v rámci individuální svobody.

Berlin rozděluje svobodu na dvě roviny, a to pozitivní a negativní, tedy tu, ve které, podobně tak jako já výše, vymezuje okruh svobody jednotlivce nebo skupiny jednotlivců. Zjednodušeně negativní svobodu popisuje tak, do jaké míry je jednatel svobodný ve smyslu, jak velký kruh kolem sebe má bez toho, aby do tohoto prostoru mu nebylo zasahováno. Pozitivní svobodu popisuje tak, že existuje přání jedince být svým vlastním pánem. To je spojeno se sebeovládáním, seberealizací a samosprávě, ale také ospravedlňuje tyranii ve prospěch svobody (podle Berlina se jedná o takzvanou „pokleslou svobodu“), kdy je možné vnutit racionální svobodu těm, kteří nejsou plně racionální. Tedy ti, kdo uplatňují principy pozitivní svobody, mohou využít zákony jako na své „poddané – méně racionální“ ve jménu svobody. Podle Berlina tito lidé jsou svobodní v tom, co chtějí dělat, ale neodstraňují překážky svého jednání, pouze odstraňují nebo potlačují své nedosažitelné touhy. Berlin takové lidi označuje za sebezapření nebo seberealizovaní ve smyslu totální sebeidentifikace se specifickým principem nebo ideálem. Berlin apeluje na kritický rozum a myšlenku, že znalost osvobozuje. To je však problematické, protože vnucení empirického já do jakéhosi správného vzorce není tyranie, ale osvobození. Racionální nebo svobodný stát je takovým státem, který je řízen zákony, které by všichni rozumní lidé svobodně přijali. Jsou to takové zákony, jaké by rozumní lidé přijali, pokud se jedná o rozumné bytosti, které takové zákony požadují. Podle Thomase Greena skutečná svoboda zahrnuje maximalizaci schopností všech členů společnosti, aby ze sebe vytěžili to nejlepší. Green poukazuje na to, že vládnoucí elita je zástupcem lidu, a právě vládnoucí elita by měla nejlépe vědět, co je nejlepší pro společnost, a také pro méně racionální členy společnosti, aby mohli diktovat jejich chování ve jménu racionální svobody. (Baum & Nichols, 2013. s. 6-7)

Pokud člověk zvládne pochopit a sám si vymezit hranice individuálního chápání své svobody, může už také chápat druhou rovinu svobody v rámci kolektivního dobra skupiny individuálně či podobně smýšlejících osob v pospolně žijící komunitě. V této chvíli mám namysli, že všichni členové komunity musí mít vymezené hranice své individuální svobody, ale musí se společně navzájem respektovat a snažit se pochopit jeden druhého ve smyslu, kde kdo má a za jakých podmínek nastavené hranice své individuální svobody, aby tyto hranice navzájem nepřekračovali (minimálně ne úmyslně), nebo si jasně stanovili, za jakých podmínek tyto hranice lze překročit, pokud se spolu

strany na tom domluvily a druhý člověk dostal souhlas k překročení do okruhu individuální svobody od svého „majitele“. Tady bychom si to mohli představit jako žití rodiny ve společné domácnosti. Každý člen rodiny má jasně vymezeny hranice své svobody například vlastním pokojem. Pokud budeme předpokládat, že každý člen rodiny má pokoj vedle sebe, může si v pokoji dělat co uzná za vhodné, pokud neruší nebo jiným způsobem neovlivňuje a „neotravuje“ další členy domácnosti. Jiný člen domácnosti může vstoupit do pokoje druhého, pokud dostane svolení toho, kdo pokoj obývá nebo je to přímo nutné k zajištění, aby ani jeden svým chováním nepřekračoval danou hranici individuální svobody. Každá domácnost má jistě i společnou místnost, kde nějakým způsobem tráví čas všichni. Zde se každý člen musí chovat podle pravidel, která si společně všichni nastavili, jakožto nastavení „komunitní“ hranice svobody. Ve zvětšeném modelu tedy si může rodina dělat, co uzná za vhodné ve svém bytě tak, aby neomezovala hranice svobody další „komunity“ jako jsou sousedi. V případě, že by se Vám v bytě objevil zloděj a držel rodinu jako rukojmí, mohli bychom to brát jako překročení „komunitní“ hranice svobody, kdy v rodinném prostoru svobody můžete dělat pouze to, co Vám zloděj povolí, pokud člen rodiny nechce riskovat své zdraví nebo smrt.

Ve zvětšeném makro měřítku by tedy jednotlivci a komunity jednotlivců si mohli dělat co uznají za vhodné, pokud nedojde k překročení společenských hranic svobody, které však nejsou definovány hranicí státu z geopolitického hlediska, ale tyto hranice jsou definovány společností a aplikovány do politického prostředí v podobě volených zástupců do zákonodárního sboru v podobě parlamentu, kdy tito zástupci formují (nebo by přinejmenším měli) hájit společenské vytyčení hranic v podobě návrhů a schválení zákonů, které jsou následně definovány v zákonících a jsou zastřešeny ústavou a nadnárodními smlouvami jako deklarace lidských práv a svobod. Musíme toto měřítko však brát z pohledu liberálně demokratických států, které tyto zásady a hodnoty skrze zákony a ústavu garantují, jako jsou země západní Evropy, Spojené státy americké, státy Oceánie jako Austrálie či Nový Zéland a některé asijské státy jako Jižní Korea nebo Japonsko a tak dále...

Pokud svobodu chápeme v obou rovinách, které se ať už méně nebo více překrývají, každé překročení hranice by se mělo trestat. Má však státní moc pravomoc zasahovat za hranice společenských hranic v rámci společenského dobra a případně i za

hranice individuální svobody? Kdy a za jakých podmínek má státní moc pravomoc tyto hranice překročit, a má pravomoc je vůbec překročit?

Pokud to shrneme, svoboda podle MacCulluma není pouze jeden pojem a není pouze jedna správná varianta, ale je to navzájem propojený vztah různých pohledů na danou situaci a problém vztahující se k pojetí svobody, které se navzájem prolínají. Proto MacCullum dává přednost pojetí svobody *od*, která přechází ke svobodě *k*. Tím pouze dává důraz na důležitost na pochopení svobody. Přestože rozdílné pohledy na svobodu nemusejí být vždy zřejmé, mohou tyto rozdíly vést k odlišným výkladům toho, kdy je osoba svobodná. Proto vždy musí existovat množství způsobů a argumentů k pochopení svobody. (MacCullum, 1967. s. 319) Identifikace zájmů jednotlivce může být ovlivněno osobním přesvědčením o způsobech, které mohou být spojeny s rodinou, přáteli nebo blízkými osobami v našem okolí. Pokud někdo vyvíjí tlak na tyto osobu, může tím zároveň působit tlak i na jednotlivce. Můžeme to tedy vnímat jako zásah do svobody našich blízkých a zároveň do naší individuální svobody.

Můžeme si představit upravený MacCullumův příklad, kdy člověk kvůli určitému nařízení ze strany státní moci se nemůže svobodně pohybovat po noční ulici bez veřejného osvětlení bez toho, aby byl osvětlen například baterkou, kdy osvětlení by mu umožnilo bezpečný pohyb tak, aby nemohl být ohrožen například zvýšeným provozem. Tedy pokud by byl osvětlen, nevztahoval by se na něho zákaz pohybu po neosvětlené ulici. Jinak řečeno, takový člověk se osvobodí pouze v případě, že se omezí něčím jiným. Pokud však člověk nechce být osvětlen, ale musí být osvětlen například kvůli nátlaku řidičů projíždějících ulicí, je fakticky omezen nátlakem jiných, kteří ovlivňují myšlenky a pohled na individuální svobodu, toho, co daný jednatel opravdu chce nebo nechce. Ať na situaci pohlížíme tak nebo tak, pokud má být člověk osvobozen, ať už pomocí omezení nebo jinak, musí existovat něco, od čeho je osvobozen. Ale vlastní nevědomost a vášeň může člověku svobodu omezit, protože brání lidem dělat to, co sami chtějí dělat. (MacCullum, 1967. s. 331-332)

MacCullum zdůrazňuje, že se vždy musíme ptát na základní otázky: Co je považováno za zásah do svobody? Co lze považovat za činnost, o níž lze rozumně říci, že je buď svobodná, nebo nesvobodná? Co je považováno za legitimní zásah do svobody osob? Jaké činnosti je lepší ponechat lidem svobodně? Tyto otázky nám mohou pomoci

dále diskutovat o pojetí slova svoboda a pomůžou nám vymezit alternativy rozumného výkladu. Legitimita zásahu do svobody musí být zohledněna přesvědčením o tom, co je nejlepší nebo nejžádanější. (MacCullum, 1967. s. 333)

Avšak jedno je jasné, ať by se jednalo o překročení státní moci za hranice buďto individuální svobody nebo za hranice kolektivního dobra, tak podle konceptu liberální svobody musí být každý zásah do svobody nátlakem politické autority a zákona ospravedlněn, protože se jedná o zásah do svobody občanů, který musí být ospravedlněný, protože omezuje svobodu občanů. (Gaus, 1996) Na tomto argumentu je také založen jeden z principů liberální filozofie, které je svoboda součástí. Tato filozofie vychází z předpokladu, že politická autorita a právo musejí být ospravedlněny. Pokud občané uplatňují zdrženlivost a jsou povinni podřídit se pravomoci někoho jiného, musí k tomu existovat důvod. (Courtland, Gaus & Schmidtz, 2022) Lidé, kteří upřednostňují individuální svobodu, tak se silně vyhrazují k omezování aktivity státu. (Carter, 2021)

3. konsenzuální a konvergenční přístup

3.1 konsenzuální přístup

Právě tyto dva teoretické přístupy (konsenzuální a konvergenční) jsou stěžejními přístupy k charakteru zdůvodnění a ospravedlnění politické moci a v našem případě by měly řešit problém zásahu ze strany státní moci do svobody občanů v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19, protože každý zásah do svobody ze strany státní moci musí být podle základního konceptu liberální demokracie ospravedlněn. Svoboda sama o sobě je stěžejním východiskem ospravedlnění státní moci a respekt k ní důvodem potřeby ospravedlnění politické moci. Jak uvidíme níže, každý z přístupů ospravedlnění je založen na jiných důvodech, které si mohou vzájemně odporovat, přesto jsou oba přístupy klíčové k tomu, aby se zásah ze strany státní moci mohl ospravedlnit co možná největšímu množství lidí ve společnosti. V jisté míře oba přístupy také odrážejí pohled na svobodu jako takovou a její chápání, která je stěžejní při procesu ospravedlnění.

Gerald Gaus tvrdí, že člověk zásah státní moci může schválit tehdy, když je veřejností otevřeně oprávněný. Státní moc by měla být schopna potvrdit svůj zásah do svobody veřejným rozumem, ale musí si být také vědoma reflexí ze strany veřejnosti. Veřejný rozum musíme brát jako vyžadování jakýchsi morálních nebo politických pravidel, která určují směr chodu života společnosti, která musí být ospravedlněna a přijata všemi lidmi společnosti, kterých se tato pravidla týkají. (Quong, 2021) Přesto musíme také brát ohled na to, že společnost se skládá z jedinců z různými názory a jejich pohled na zásah do svobody se může lišit. Tedy někteří mohou být racionální a souhlasili by s takovýmto zásahem, který by jiní kategoricky odmítali. Zásah do svobody ze strany státu je ospravedlnitelný pouze v případě, že každý člen společnosti je ochoten tento zásah podpořit. Ospravedlnit lze pouze takový zásah do svobody, který je pro všechny srozumitelný, přístupný a sdílený všem členům veřejnosti. Pokud je takto zásah státní moci do svobody ospravedlnitelný veřejností, dá se brát za legitimní. Jestliže nastane situace, že se zásahem státní moci do svobody nebudou všichni souhlasit, musí takový zásah být co nejvíce neutrální v kontextu celkového ospravedlnění ze strany společnosti. Jinak řečeno, jak tvrdí David Estlund, kritérium přijatelnosti veřejného ospravedlnění je legitimita zásahu politické moci pouze tehdy, kdy je zásah do svobody přijatelný pro

všechny kvalifikované úhly pohledu bez ohledu, jaký typ dostatečnosti konkrétní jednatel má. (Bláhová, 2020. s. 55-56) Přesto může být prvotní ospravedlnění lidí v souladu s interpretací ze strany státní moci. Ale pokud však v průběhu času lidé zjistí nebo změní svůj názor podle svých hodnotících standardů, že takový zásah do svobody není třeba, je zbytečný nebo jednoduše nedává smysl, mohlo by se koneckonců jednat o nelegitimní a neospravedlnitelný zásah do svobody občanů společnosti. Pokud by lidé uznali kroky politické moci jako neospravedlnitelné a nelegitimní, mohli by i z teoretického hlediska považovat za nelegitimní politickou autoritu?

Členové veřejnosti se musí řídit vlastními úvahami o požadavcích morálky, pokud chtějí být všichni respektováni jako svobodní a rovní. Takovýto morální požadavek se musí podřítit takzvanému principu deliberativního veřejného ospravedlnění. (Gaus, 2011. s. 27) Pokud politická autorita žádá, aby se lidé podřídili veřejně ospravedlněnému pravidlu, má právo řídit jednání členů společnosti, protože členové společnosti toto pravidlo schválili, přesto že třeba aktuálně takové pravidlo už odmítají, musí se pravidlům přizpůsobit. Neboli lidé by v této situaci neměli jednat podle svých vlastních úsudků, ale podle toho, co jako společnost schválili, tedy politická moc v takovém případě apeluje na důvody společnosti a na vlastní racionální morální autoritu. Přes to vše existuje riziko námitek při uplatňování vlastních racionálních morálních vazeb, které se politická autorita nesnaží nijak potlačit. Tímto způsobem si může člověk nárokovat autoritu nad druhým. (Gaus, 2011. s. 29)

Jonathan Quong tvrdí, že členové společnosti mohou sdílet oprávněné důvody. Pokud jsou důvody sdílené, znamená to, že jednotlivci se dokážou shodnout jako společnost na určité dohodě, kterou spolu sdílí a dochází tedy ke konsenzu. Gaus dává najevo, že v případě konsenzuálního přístupu je zapotřebí mít určité stabilní normy, které se mají vyvíjet tak, aby vytvořily možný kooperativní život společnosti. (Quong, 2021)

Konsenzuální přístup se snaží umožnit žít všem lidem ve společnosti navzdory, že mezi nimi dochází k neshodám. Tedy zásah ze strany politické moci by měl být založen na nestrannosti vůči lidem ve společnosti a neměl by přinášet výhody nebo nevýhody pouze určité skupině lidí, a tedy rozhodnutí ze strany politické moci je takové, které předpokládá za spravedlivé vůči všem. (Vallier, 2014. str. 9-10)

Konsenzuální přístup může být založen na takzvaném silném konsenzu, který je podmíněn tím, aby se zásahem ze strany státní moci souhlasili všichni členové společnosti, na které se zásah vztahuje. Ve výsledku, pokud společnost nebude sdílet stejný důvod pro ospravedlnění zásahu, neprojde zásah takzvaným testem veřejného rozumu, to znamená, že zásah nebude společností jako celku dávat nijak rozum, tudíž mohou zásah odmítnout s tím, že neexistují dostatečné důvody, aby ho podpořili. Takový zásah společnost ospravedlní pouze v případě, kdy dojde ke shodě důvodů k ospravedlnění ze strany státní moci a společnost tyto důvody jednoznačně schválí jako akceptovatelné, tedy zásah bude veřejností plně ospravedlněn a může být považován za legitimní. (Quong, 2021)

Existuje také možnost takzvaného slabého konsenzu, který je založen na faktu, že jednotlivec nemusí přijímat stejné ospravedlnění k zásahu jako jiní lidé ve společnosti, ale závisí to pouze na sdílených nebo veřejných důvodech neboli na důvodech, které všichni jako společnost akceptují, přestože mezi jednotlivci nemusí dojít k souhlasné shodě ospravedlnění. (Quong, 2021)

John Rawls píše také o variantě takzvaného překrývajícího se konsenzu. Pro Rawlse je veřejného ospravedlnění dosaženo, když všichni rozumní lidé ve společnosti provedou sdílené ospravedlnění, které bude jaksi zastřešené několika komplexními názory společnosti. Tento konsenzus podle Rawlse vede ke konsenzu o politickém pojetí spravedlnosti. To vše je založeno na sdílené politické ideji v politickém pojetí spravedlnosti, kdy všichni rozumní lidé podpoří koncepci spravedlnosti ze svých komplexních doktrín, ale veřejný rozum jako takový na těchto doktrínách založen není. (Quong, 2021)

Naopak podle Rawlsova argumentu je třeba odstranit své vlastní cíle, abychom mohli dojít k uzákonění univerzálních zákonů. Když odstraníme vlastní cíle, je podle Rawlse pak každý stejně racionální, podobně situovaný a každý je přesvědčen o stejném argumentu. V té chvíli může dojít k jednomyslné a spravedlivé volbě. Dává také důraz na to, aby lidé byli svobodní a sobě rovní, aby společně mohli uzákonit společná pravidla (v našem případě povinné očkování proti onemocnění Covid-19). Tedy společenský řád by měl být ustanoven na respektu svobody a rovnosti všech členů společnosti, ale na druhou stranu musí brát v úvahu rozdílné pojetí hodnot jednotlivců ve společnosti tak, aby

jednotlivci měli dostatečný důvod schvalovat a dodržovat sdílená morální pravidla. Pokud bude společenský řád na těchto principech fungovat, zaručíme tím silné ospravedlnění vůči případným neshodám. Jinak řečeno samotné ospravedlnění se odvolává na sdílené důvody, ale fáze ospravedlňování se odvolává na sblížení různých koncepcí dobra jednotlivců, které potvrzují a doplňují výsledek ospravedlnění. Závěr argumentu pro ospravedlnění bude brán zřetel na individuálních znalostech komplexních schémat hodnot. (Gaus, 2011. str. 37-41)

Jinak řečeno, pokud politická autorita, aby se lidé podřídili veřejně ospravedlněnému očkovaní, má v tomto smyslu řídit jednání členů společnosti (v podobě různých omezení nebo formou nějakého trestu), protože se na tomto pravidlu lidé jako společnost shodli. Tedy politická autorita nemusí nutně na tyto jedince vyvíjet tlak, aby přehodnotili své vlastní morální hodnoty a dosažení svého cíle, ale bude na ně apelovat ve jménu společnosti a dojde spíše k nátlaku ze společnosti samotné, přes to politická autorita může využít možnost omezení nebo trestu vůči těmto jedincům za předpokladu, že se na tom společnost shodne. Ve finále se tedy může stát, že tito jednotlivci můžou začít cítit omezení jejich vlastní individuální svobody a může být nakonec k očkovaní přinucen ze strany společnosti samotné, případně pak tedy skrze státní moc a daný jedinec se podvolí morálním pravidlům, aby se vyhnul různým sankcím, ale ve svém vlastním přesvědčení s povinností očkovaní souhlasit nebude.

Pokud je ospravedlnění veřejným rozumem založeno na apel rozumu, tak politická autorita se může snažit přesvědčit jednotlivce ve společnosti, zjednodušeně řečeno, důrazem na to, že pokud je člověk rozumný a racionálně uvažující, tak by sám z vlastní vůle měl akceptovat pravidla nařizující politickou autoritou ve smyslu podpory společenského dobra založeného na společenském konsenzu veřejným rozumem, přesto, že on sám s tím souhlasit nemusí, měl by se tomuto pravidlu přizpůsobit. Politická autorita v jistém smyslu se může snažit přesvědčit společnost, aby také tlačila na jednotlivce zpochybňující nebo odmítající dané pravidlo (v našem případě povinnost očkovaní proti Covidu-19). Takový „přinucující“ způsob akceptování morálky nazývá Jeffrey Reiman formou „podmanění“. Lidé vzdorující nátlaku jak ze strany politické autority a společnosti jako takové, můžou tímto nátlakem cítit jakýsi způsob autoritářského jednání vůči svému racionálnímu hodnotícímu standardu, který jim nedává dostatečné důvody takové pravidlo ospravedlnit. (Gaus, 2011. str. 264) To může

vést k situaci, kdy lidé akceptující pravidla stanovená politickou autoritou mohou tlačit na jednotlivce, kteří nejsou schopni pravidla ospravedlnit, takovým způsobem, aby je přesvědčili k akceptování na základě své morální pravdy a v případě, že se budou přesvědčení bránit, aby se za své rozhodnutí cítili provinile. (Gaus, 2011. str. 266)

3.2 konvergenční přístup

Na druhé straně je takzvaný konvergenční liberalismus, který podle Valliera odporuje liberalismu veřejného rozumu ve smyslu, že závazky ke svobodě vycházejí z rozmanitosti jedinců, která nevyžaduje jednomyslné ospravedlnění donucování, ale každý jedinec by k ospravedlnění měl dojít vlastní cestou. (Vallier, 2014. str. 9-10)

Vallier tvrdí, že naopak od konsenzuálního přístupu konvergenční přístup zastává názor, že ospravedlnění je založeno na všech důvodech, které občané považují za oprávněné podle svých vlastních hodnotících standardů, přestože někteří členové společnosti to nemusí považovat za oprávněné, protože mohou jejich důvod považovat za formu špatného hodnotícího standardu. (Vallier, 2014. str. 29)

Oproti konsenzuálnímu přístupu podle konvergenčního přístupu je ospravedlnění zásahu politické moci založeno na srozumitelnosti, přístupnosti, možnosti sdílení a symetrii. To podporuje vlastní hodnotící standardy jedince, které následně může sdílet s dalšími podobně smýšlejícími lidmi a může čekat od nich různé další reflexe. Ve výsledku ospravedlnění zásahu státní moci musí mít dostatečný důvod pro podporu a musí převyšovat odpor vůči samotnému zásahu. Oprávněný je jakýkoliv důvod zásahu, pokud ho společnost uzná jako srozumitelný. K ospravedlnění mohou vést také vlastní sobecké důvody, pokud to danému jedinci pomůže k jeho vlastnímu blahobytu, tedy daný zásah se dá ospravedlnit, pokud je to považováno alespoň za minimálně morální. (Vallier, 2014. str. 104-105) Avšak Gaus tvrdí, aby se lépe prosazovali individuální zájmy je potřeba morálky, která však omezuje prosazování zájmů. (Gaus, 2011. str. 31)

Společné hodnotící standardy by měly ratifikovat oprávněné důvody. Dá se připustit, že důvody ospravedlnění se mohou lišit, ale vyžadují hodnocení jako důvody podle hodnotících standardů, které jsou mezi lidmi sdílené. (Vallier, 2014. str. 106)

Podle Vallierova takzvaného konvergenčního výkladu musejí mít všichni jednotlivci vlastní individuální důvod pro podporu donucovacího zákona. Základem je, že se lidé nemusí při zdůvodňování zákona dívat na důvody společnosti nebo nějaké skupiny lidí, kdy mohou donucovací zákon zdůvodnit také, i když je pro jiné jejich odůvodnění neslučitelné. Zákon tedy nemusí být ospravedlněn a toto ospravedlnění nemusí být sdíleno všemi, ale jedná se o konkrétní perspektivu každé člověka jako individua podle jeho vlastních hodnotících standardů. Takováto úvaha ospravedlnění v politickém společenství může být křehká a nejistá z důvodu, že všeobecná podpora zákona je pouze náhodná. Podle konvergenčního principu lidé uznávají politickou komunitu v případě, kdy schvaluje zákony podle jejich hodnotících standardů. Avšak může dojít ke změně hodnotících standardů a může dojít k situaci, kdy lidé přestanou schvalované zákony podporovat, pokud opravdu dojde k nepodpoře zákonů. Může časem dojít i k situaci, kdy přestanou podporovat i samotnou politickou autoritu. (Bláhová, 2020. s. 76-77)

Vytvořením nátlaku, pokud není veřejně zdůvodněný nebo zákonem podpořený, nesmí být takový jednatel nátlakem donucen změnit své rozhodnutí proti své vlastní vůli. Pokud by došlo ke změně individuálního rozhodnutí proti své vůli, tak by takový čin mohl být považován za nelegitimní, a to i ze strany politické moci. (Gaus, 2011. str. 351) Ovlivňování ospravedlňování rozhodnutí jedinců ze strany politické moci by také nemělo být spojováno s lhaním, cenzurou informací nebo určitou formou propagandy. To vše podle Gewirtha podkopává vlastní hodnotící standardy jednotlivců, a tedy i úvahy a následnou volbu rozhodnutí ve prospěch druhých, a ne ve prospěch podle svých vlastních hodnotících standardů (Gaus, 2011. str. 352-353)

Podle konvergenčního přístupu by ospravedlnění morálních pravidel z morálního hlediska mělo omezit neutrální charakter. Avšak pravidlo kolektivní volby by mělo mít neutrální alternativy v případě, kdy nedokáže všem jedincům poskytnout značnou výhodu. (Gaus, 2011. str. 426) Tedy konvergenční přístup hledá jakýsi kompromis ve společnosti, kdy nařízení ze strany politické autority nepřinese všem členům společnosti výhodu a na druhou stranu by takové opatření mohlo někoho znevýhodňovat, je v takovém případě nutné najít neutrální alternativu, aby opatření přineslo co největší užitek ve společnosti a zároveň nikomu nepřineslo značné znevýhodnění. Takovýmto způsobem by mohlo dojít k ospravedlnění zásahu politické

moci. Jedinec se může rozhodovat buďto podle důvodů vlastních hodnotících standardů nebo rozhodují důvody k dosažení společné morálky, díky které je umožněno jednat s ostatními jako se svobodnými a sobě rovnými členy společnosti, kdy zároveň lze uplatňovat morálně autoritativní předpisy. Pokud politická autorita vezme v potaz obě tyto roviny ospravedlnění zásahu z její strany, může dojít k neutrálnímu řešení a k rovnováze mezi společností a jedincem v ní. (Gaus, 2011. str. 426) Měli bychom brát také v potaz fakt, že zásah ze strany politické autority musí být ospravedlněn, ale také musí být takový zásah účinný a společensky uznávaný. (Gaus, 2011. str. 427)

4. průběh pandemie Covidu-19

První oficiální zmínky o šíření viru SARS-CoV-2 přenášející respirační onemocnění Covid-19 se objevily v provincii Chu-pej v Čínské lidové republice (konkrétně ve městě Wu-chan) již 17. listopadu 2019. O přesném původu viru se i nadále spekuluje. Nejpravděpodobnější teorie počátků pandemie je ta, že se virus přenesl na člověka z volně žijících zvířat pohybující se na místním trhu s rybami a mořskými plody. (Ma, 2020) Existuje však i teorie, že virus unikl z laboratoře na výzkum virů nedaleko wuchanského tržiště. (The Epoch Times, 2020) Přesto není stále jasné, kde se nemoc objevila a probíhá řada dílčích výzkumů o objasnění původu. WHO na konci roku 2020 vytvořila mezinárodní tým vědců, který se snaží objasnit původ nemoci. (Millapaty, 2020. s. 341-342) WHO byla informována o výskytu nového onemocnění Covid-19 31. prosince 2019. (World Health Organization, 2020)

První pozitivní pacient na Covid-19 zemřel 9. ledna 2020, kdy se virus šířil do dalších čínských měst a provincií. Dalšímu šíření pomohly také oslavy čínského Nového roku, díky kterým se virus začal šířit i mimo území Číny. (Shih, Lynch & Denyer, 2020) Od 23. ledna 2020 WHO začala jednat s vládami států o informování obyvatel a o stanovení opatření k zabránění šíření infekce. 30. ledna WHO vyhláší globální stav zdravotnické nouze. (World Health Organization, 2020)

1. března 2020 se potvrdily první tři případy také na území České republiky. Nemoc si zřejmě první nakažení přivezli z lyžování v severní Itálii, kde se v té době nemoc rychle šířila. (Režňáková, 2020) 22. března bylo úřady oznámeno první úmrtí s nákazou Covid-19 v České republice. (iDNES.cz, 2020)

Dne 11. března 2020 Ministerstvo zdravotnictví udělalo první krok k zabránění šíření onemocnění Covidu-19 v podobě uzavření škol nahrazené usnesením vlády č. 74/2020 Sb. o přijetí krizového opatření. (Usnesení vlády České republiky č. 74/2020 Sb., o přijetí krizového opatření, 2020) Dne 12. března vláda České republiky vyhlásila nouzový stav platící pro celou Českou republiku, který byl v této podobě vyhlášen poprvé od vzniku samostatné České republiky v roce 1993. Vyhlášením nouzového stavu dochází k prvnímu omezení svobod občanů. V tomto případě se jednalo o uzavření některých podniků v sektoru služeb jako například nočních klubů, posiloven,

hromadných akcí nebo omezení provozní doby restaurací. V takovém režimu může vláda omezit svobodu pohybu a pobytu v prostoru území postiženého krizovou situací, dále má právo omezit pokojné shromažďování nebo například právo na stávkou. Takový zásah státní moci je podrobně popsán v krizovém zákonu. (SMO, 2020) Během léta 2020 vláda rozlišovala postižené regiony podle takzvaného semaforu, kde se jednotlivá opatření mohla lišit podle epidemiologické situace, která se řídila podle protiepidemického systému (PES). (MZČR, 2020) Nejtvrdší opatření přicházely postupně od října 2020, kdy došlo k uzavření všech škol, restauračních zařízení a s tím spojený zákaz pití alkoholu na veřejnosti a omezení shromažďování venku i uvnitř. (iROZHLAS, 2020) Od 28. října platil zákaz nočního vycházení mezi devátou hodinou večerní a pátou hodinou ranní. (Novinky.cz, 2020) Během prosince 2020 začíná první vlna očkování proti Covidu-19 od firem Pfizer a BioNTech. (Novinky.cz, 2020)

13. ledna 2021 vláda přichází s Metodickým pokynem k očkování neboli plánem provedení spolu s dvěma mimořádnými opatřeními Ministerstva zdravotnictví. Očkování bylo podle tohoto plánu rozděleno do dvou fází:

1a fáze trvající od ledna do února 2021. Ta byla určena pro nejrizikovější skupiny obyvatelstva, tedy pro seniory starší 80 let, klienty pobytových sociálních služeb a jejich personál, pacienty v léčebnách dlouhodobě nemocných, zdravotnický personál a pracovníky pečující o osoby nakažené Covidem-19. (Ministerstvo zdravotnictví, 2021) Očkování mělo probíhat vakcínami Pfizer-BioNTech, Moderna, Oxford-AstraZeneca, Johnson & Johnson a CureVac. (Kubištová, 2020)

Navazující 1b fáze trvající od února do června 2021 se zaměřovala na proočkování seniorů nad 65 let, pracovníků v sociálních službách, krizových složek státu (armáda, vláda, učitelé) a zaměstnanců státních inspekcí. Koncem této fáze se měly zřídit velkokapacitní očkovací místa pro potřeby jednotlivým krajům. (Ministerstvo zdravotnictví, 2021)

Druhá fáze, trvající od května 2021, byla založena na zpřístupnění dobrovolného očkování veřejnosti. (Kubištová, 2020) Cílem této fáze bylo naočkovat minimálně 70 % populace. (Ministerstvo zdravotnictví, 2021) Do této chvíle vláda ospravedlňovala důvod k očkování, aby populace došla ke kolektivní imunitě. Avšak podle cambridgeského profesora Ravi Guptyho vakcíny mají spíše předcházet závažným onemocněním a úmrtím

než, že očkování přinese kolektivní imunitu ve společnosti. Ten také tvrdí, že je potřeba chránit zranitelnou část populace, přestože nezastaví infekci samotnou, ale spíše s větší pravděpodobností očkování může předejít úmrtí. (iDNES, 2021)

29. prosince 2021 vláda rozhodla o mimořádném opatření s platností od 3. ledna 2022, které nařizovalo provozovatelům stravovacích služeb a dalších podniků, hotelů nebo organizátorům společenských akcí, aby kontrolovali certifikát o očkování nebo prodělané nemoci u dospělých hostů. Nejvyšší správní soud nanedlouho na toto rozhodnutí vlády reagoval zrušením. Předseda Senátu uvedl, že opatření kontrol certifikátů nemá oporu v pandemickém zákoně. Podle Nejvyššího správního soudu by prokazování certifikátů nemělo působit jako motivace k očkování. Ministerstvo zdravotnictví tímto nařízením podle Nejvyššího správního soudu se snažilo zvýšit motivaci k očkování jednotlivců, kteří doposud tak neudělali. Ostatní medicínské důvody soud nijak neodmítá. Ministerstvo zdravotnictví argumentovalo snahu k motivaci například tím, že počet neočkovaných pacientů na jednotkách intenzivní péče významně převyšoval počet hospitalizovaných na JIP s dokončeným očkováním. (iDNES, 2022)

Advokát Aleš Gerloch tvrdí, že zakazovat něco neočkovaným lidem v situaci, kdy není vakcinace povinná, by byla diskriminace. Podle Gerlocha může pro očkované a neočkované platit rozdílný režim, avšak toto nařízení musí být racionálně odůvodněno. Odkazuje se také na Listinu základních práv a svobod, která odlišné zacházení s lidmi povoluje v případě, že odlišné zacházení je spojeno s racionálními důvody. Aby mohlo dojít k „selektování“ očkovaných a neočkovaných, a tedy k rozdílnému zacházení s nimi, musí existovat zákonná povinnost se nechat očkovat, přesto se zde objevuje otázka, zda by se nejednalo o omezování základního práva člověka, v tomto případě svoboda pohybu. To podle Gerlocha je možné v rámci ochrany veřejného zdraví, ale tato skutečnost musí mít podklad v zákoně. Nelze tedy zakazovat něco bez zákona, ale na druhou stranu lze zvýhodnit ty, kdo uplatnil své právo se očkovat. Může jít například o nenošení roušek, zbavit se povinnosti prokazovat se negativním testem a tak dále... Pokud by měla být povinnost se nechat očkovat, musí být povinnost důkladně odůvodněna. Gerloch zdůrazňuje, že nelze zavést povinnost se nechat očkovat, pokud je očkování založeno na právu se nechat očkovat. Pokud by se v takovém případě apelovalo na povinnost, jednalo by se o diskriminační počin. Stejně tak nelze neočkovaným zakázat cestování mezi státy, pokud neočkovaní budou ochotni například doložit test. Poukazuje také na to, že

zdravotnická pravidla jsou v plné gesci států a nelze tedy uvažovat na využití evropského covidpasu. (Bernáth, 2021)

5. ospravedlnění zásahu státní moci v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19

Politická moc musí brát v úvahu úctu k lidem a jejich svobodám, pokud se snaží zavést nebo uzákonit donucovací zákon, v našem případě povinné očkování proti onemocnění Covid-19. Úcta a respekt ke svobodě vyžaduje od státní moci, aby takový zásah byl ospravedlněn každému jednotlivci ve společnosti. Podle Gause a Feinberga nikdo nemusí druhým ospravedlňovat svůj důvod, proč se nechat naočkovat nebo naopak nenechat se naočkovat. Přesto je nepřípustné, aby státní moc uplatňovala svůj nátlak k povinnému očkování tak, aby bezdůvodně zasahovala, blokovala nebo mařila jednání a chování lidí ve společnosti, pokud neporušují zákony nebo ústavu samotnou. Svoboda při uplatňování donucovacího zákona ze strany politické moci hraje klíčovou roli. Pokud povinnost očkování nebude narušovat svobody občanů, můžeme povinné očkování proti Covidu-19 považovat za legitimní zásah. Přesto by takové rozhodnutí politické moci nemělo být v rozporu s jinými zákony a primárně nesmí být v rozporu s ústavou. Pokud lidé nebudou ve větší míře souhlasit s povinností očkování, politická autorita by se mohla dopustit nerespektování vůle svých občanů a přijala by zákon, se kterým by souhlasila pouze samotná politická autorita a takové jednání ze strany státní moci v liberálně demokratických zemích je neospravedlnitelné a tedy nelegitimní. Proto by politická autorita měla plnit roli nezávislé „třetí“ osoby a zavedením povinného očkování musí respektovat vůli občanů prostřednictvím úcty k nim. Politická autorita by měla prosazovat respekt mezi lidmi ve společnosti, ale povinnost očkování musí být neutrální a neosobní, aby nedocházelo pouze k prosazování vládních zájmů. Pokud politická moc zasahuje do svobodného jednání a rozhodování lidí, tedy do jejich svobody jako takové snahou uzákonit povinné očkování proti Covidu-19, musí politická moc podle Benna svůj zásah jasně ospravedlnit. Zavedení povinného očkování bez tohoto respektu k lidem, k jejich hodnotám a svobodám dojde mezi lidmi navzájem k nerespektování a jak jsme v roce 2021 zažili, bude docházet ke střetům mezi táborem očkovaných a neočkovaných, což ve výsledku povede k nespokojenosti společnosti a může dojít i k nerespektování politické autority.

Pohledem zásahu do svobody ze strany státní moci skrze povinné očkování proti Covidu-19 je již zřejmé, že takový zásah musí být ospravedlněn ze strany politické

autority. Přesto lidé mohou očekávat různé pojetí ospravedlnění podle toho, co pro daného člověka svoboda znamená a jaké má pro něho hodnoty. Jak jsem již zmiňoval výše, pro některé bude povinné očkování osvobozující prvek, jak se zbavit samotného onemocnění, případně způsob, jak zamezit úmrtí nebo těžkému průběhu nemoci, pro některé povinnost může znamenat formu nátlaku, který může narušovat individuální koncepcí svobody, tedy pokud se odmítnou naočkovat, může jim být omezen pohyb, jak jsme mohli vidět v roce 2021, kdy neočkovaní bez žádné certifikace nesměli například cestovat do jiných zemí, navštěvovat podniky v sektoru služeb, využívat ubytovacích služeb nebo byli nuceni si jídlo z restaurací brát s sebou domů. Takové nařízení odporuje rovnosti a svobodě všech lidí ve společnosti, které liberálně demokratické země zaručují svými ústavami a Deklarací lidských práv a svobod, a tedy přináší nerespektování určité skupiny lidí a můžeme to v jistém slova smyslu nazývat diskriminací. Proto povinné očkování spojené s nerespektováním a diskriminací určité skupiny lidí můžeme považovat v liberálně demokratických zemích za neospravedlnitelné a nelegitimní.

At' už budeme zastávat konsenzuální nebo konvergenční přístup, v obou případech je důležitá míra idealizace zásahu státní moci do svobody občanů. Při idealizaci zavedení povinného očkování proti onemocnění Covid-19 je v první řadě nutné rozumné a racionálně uvažující občany dobře o situaci a problematice informovat. Pokud nebudeme občany dostatečně a správně informovat, může se stát, že některé morálně významné důvody jednotlivce se mohou lišit od samotného důvodu idealizace, jelikož idealizace může být postavena na špatných nebo neúplných informacích, případně na špatném úsudku politické autority. Každá idealizace transformuje hodnotící standardy lidí ve společnosti a existuje riziko, kdy se státní moc může pokusit o změnu hodnotících standardů občanů v prospěch toho, co státní moc vyžaduje, v tomto případě přesvědčit občany k povinnému očkování proti Covidu-19 například z důvodu ukončení pandemie, omezení úmrtí a těžkého průběhu nemoci nebo pouze k upevnění své moci. Způsobem vytvoření plně racionální společnosti si státní moc může „uměle“ vynutit ospravedlnění svého zásahu. Vše závisí však na míře racionálního uvažování každého jedince zvlášť a v jaké míře je ochoten změnit své hodnotící standardy a toho, do jaké míry je ochoten se nechat podrobit idealizaci a zásahu ze strany státní moci. Tímto principem se mohou populistické vlády snažit k vytvoření racionální „poslušné“ společnosti, která změnila doposud své vlastní hodnotící standardy ve prospěch populistické idealizaci státní moci.

Z logiky věci tuto strategii může využít i opozice k neposlušnosti k vládnoucí autoritě změnou individuálních hodnotících standardů a přesvědčit je o nelegitimním jednání vládnoucí strany, oslabit pozici vládnoucí strany ve svůj politický a mocenský prospěch.

Zpochybnění svobody nějakého činitele znamená, že je to vždy svoboda *od* něčeho *k* něčemu jako přinucení nebo omezení, zasahování nebo vytváření překážek, něčím se stát nebo nestát. MacCullum k tomuto vysvětlení používá triadický vztah. Znamená to, že „*x* je nebo není svobodné od *y*, kdy dělat nebo nedělat (a také se stát nebo nestát se) *z*“. To zjednodušeně znamená, že *x* (jakožto činitel) je nebo není svobodný od *y* (jakožto děláni nebo nedělání, nebo stát se nebo nestát se) *z*. (MacCullum, 1967. s. 314) Mohli bychom to přirovnat od svobodného rozhodnutí se nechat očkovat k odstranění přinucení nebo omezení například v podobě covidových restrikcí, zásahu státu nebo vytvoření překážek jako omezení vstupu do podniků pro neočkované, aby se nestal nebezpečný lidem v okolí jako přenašeč nemoci.

MacCullum ve svém díle zmiňuje jako příklad svobodu volby, kdy si činitel svobodně vybírá, jak něco chce. Rozsah přinucení a omezení v tomto případě je obecně jasný. V politických záležitostech je nejčastěji myšleno nějaké právní přinucení nebo omezení, které také souvisí s obavami z přinucení a omezení především díky sociálnímu nátlaku. Pro některé lidi je těžké vidět sociální nátlak jako omezení nebo překážku. Podle MacCulluma je také obtížné vidět kauzální souvislosti jako implikující přinucení a omezení lidské vůle ve spojení s problémem svobodné vůle. (MacCullum, 1967. s. 316) Z toho vyplývá, že každý člověk může přinucení a omezení své vůle chápat jinak než druhý. V našem případě by to byla svobodná volba očkování proti onemocnění Covid-19, které by bylo spojeno s přinucením nebo nějakou formou omezení. Přesto se lidé mohou obávat přinucení případného omezení právě díky sociálnímu nátlaku například ze strany státu nebo i společnosti.

K tomu bychom mohli přidat další MacCullumův příklad, ale přizpůsobený tomuto výzkumu. Osvobození od Covidu v podobě očkování. Činitel se nechá očkovat z důvodu, že chce, má strach nebo třeba trpí jinými nemocemi. Osvobození od Covidu by znamenalo zbavit se Covidu. Covid můžeme brát jako překážku, tedy očkováný člověk může dělat různé věci, které by člověk dělat nemohl, kdyby očkováný nebyl. Tito lidé

mohou být tedy očkováni ne z důvodu, že by to chtěli, ale chtěli se zbavit pouze překážek, které Covid představuje.

5.1 ospravedlnění podle konsenzuálního přístupu

Teorie veřejného rozumu předpokládá, že rozumní a racionálně uvažující lidé ve společnosti mohou ospravedlnit povinnost očkování proti onemocnění Covid-19. V tomto případě se jedná o všechny dospělé osoby, které nejsou žádným způsobem závislé na rozhodování někoho jiného například z důvod mentálního postižení, a také z tohoto příkladu můžeme vyjmout děti, které nejsou dostatečně schopny racionálně uvažovat sami o sobě (natož o životě ve společnosti) a jsou závislé na rozhodnutí svých rodičů. Aby mohlo dojít čistě o úvaze ospravedlnit povinnost očkování, je zapotřebí, aby všichni lidé byli svobodní a sobě rovní. Pokud je taková situace zaručená, je podle této teorie povinnost očkování připuštěna a oprávněna, pokud existují silné argumenty a důvody pro ospravedlnění, kdy společnost jako celek v určité míře idealizace povinnost schválí nebo přijme. Je potřeba, aby argumenty a důvody k ospravedlnění nevycházely z vlastních individuálních morálních nebo politických přesvědčení, ale důvody musejí být v souladu s veřejnými nebo sdílenými ohledy společnosti. Pokud by však povinnost očkování nerespektovala svobodu a rovnost lidí a byla by založena na kontroverzních názorech, je pravděpodobné, že lidé s povinností se nechat očkovat nebudou souhlasit. Proto je potřeba, aby všichni rozumní lidé zásah státní moci do svobody dokázali ospravedlnit a akceptovat jako celek. I když se ne všichni jedinci shodnou na určitém důvodu, proč povinné očkování mají ospravedlnit, musí existovat důvod, aby se podřídili. Existuje-li shoda ve společnosti a dostatečné důvody, aby se všichni podřídili zásahu státní moci v podobě povinnosti se nechat očkovat, je takový zásah ospravedlnitelný a zároveň legitimní. Zásah politické moci nesmí nikomu ve společnosti přinášet výhody, tak ani nevýhody a politická autorita musí jednat nestranně vůči lidem ve společnosti, tedy rozhodnutí zavést povinné očkování musí být spravedlivé pro celou společnost.

Na tuto teorii v těsné blízkosti navazuje teorie veřejného ospravedlnění. Veřejné ospravedlnění reaguje na veřejný rozum v podobě, kdy ospravedlňuje zdůvodnění výkonu politické moci, a to lidmi ve společnosti. Standardy přijímané veřejností pro ospravedlnění povinného očkování vycházejí přímo z veřejného rozumu. Pokud dojde

s povinností se nechat očkovat k omezení svobody slova v podobě cenzury článků nebo rozhovorů například o nespolehlivosti očkovacích vakcín, vedlejších účincích po očkování nebo možných zdravotních rizicích a smrti, a následnému nevyhovění stížnosti právě například na vedlejší účinky, mohlo by dojít k podkopání svobody jako jednoho z pilířů samotné demokracie a v takovém případě by bylo povinné očkování bráno za neospravedlnitelné. Podle Charlese Larmorea je třeba při nátlaku politické moci brát zřetel také na respekt pro lidi, kteří například nemohou být očkováni z důvodů jiných zdravotních problémů. Jinak řečeno veřejné odůvodnění může zahrnovat veřejné důvody (ochrana před vážným průběhem nemoci nebo případným úmrtím, ...), ale důvody sdílené veřejností nemusí být dostatečnými důvody odůvodněné v případě, že jsou podkopány jinými důvody nebo jiné důvody převažují (například jiné zdravotní důvody znemožňující se nechat očkovat) jak tvrdí Quong.

Konsenzuální přístup založený na konsenzu společnosti pro schválení důvodů pro povinné Covid očkování je tedy potřeba rozumného a racionálního uvažování společnosti založeného na dostatečné a kvalitní informovanosti skrze takzvanou radikální idealizaci, díky které se jednoduše společnost a státní moc dohodnou na společném ospravedlnění povinnosti a za jakých podmínek (například ochrana před úmrtím), kdy takový důvod by mohl ospravedlnit povinnost očkování a zároveň by byl dostatečně podpořený důvod společností, která rozumně a racionálně uvažující to bude akceptovat z důvodu, aby předešla úmrtím občanů, kterému by očkování mohlo zabránit. Takováto radikální idealizace může rozumně a racionálně ze strany společnosti předejít populistické formě idealizace, zneužití státní moci vůči společnosti nebo k dosažení politické moci opozice na úkor požadavků ospravedlnění ze strany společnosti, a také problémům s dezinformacemi ohledně očkování. Jak tvrdí Rawls, tato forma idealizace může pomoci od nevědomosti společnosti. Úspěch idealizace povinného očkování je tedy založen na kvalitě a dostupnosti informací, které jsou založeny na faktech a bez dezinformačních vlivů, kdy se státní moc snaží spíše občany motivovat než donutit plnou racionalitou společnosti, která potvrzuje ospravedlnění povinného očkování a sdílení informací mezi členy společnosti může společnost jako celek dovést k podobnému důvodu, aby zásah státní moci podpořila.

Může ale nastat situace, kdy může být prvotní ospravedlnění povinného očkování ze strany společnosti v souladu s interpretací státní moci, ale může se stát, že v průběhu

času lidé mohou změnit názor podle svých vlastních hodnotících standardů a mohou podle okolností zjistit, že povinnost se nechat očkovat proti Covidu-19 už není třeba, je zbytečné nebo v dané situaci nedává smysl. Pokud by došlo ke změně názoru ve společnosti, který odporuje původnímu konsenzuálnímu ospravedlnění společnosti, může být zásah státní moci do svobody občanů překvalifikován jako neospravedlnitelný, a tudíž i nelegitimní. Jestliže se společnost jako celek shodne, že zásah ze strany státní moci je neospravedlnitelný, existuje riziko, že by za určitých okolností mohla začít považovat za nelegitimní i politickou autoritu. Jestliže politická autorita žádá společnost, aby se společnost podřídila veřejně ospravedlněnému povinnému očkování, má podle Gause politická autorita právo řídit jednání členů společnosti, jelikož si jako společnost takové pravidlo schválila, a to i za předpokladu, že aktuálně povinné očkování již mohou odmítat, povinností lidí je se přizpůsobit a povinnost očkování akceptovat. Konsenzuální přístup je rizikový v případě, že lidé si začnou sami ospravedlňovat povinnost podle svých vlastních hodnotících standardů a podle vlastního úsudku. Jednotlivci, kteří nebudou respektovat konsenzus společnosti a budou prosazovat spíše své vlastní morální hodnoty podle svých vlastních hodnotících standardů, mohou tito jedinci cítit omezování své svobody. V takovém případě může politická autorita využít přesvědčení jedinců samotnou společností sociálním nátlakem k akceptování povinného očkování, i když s ním nebudou bytostně souhlasit.

Rawls nabízí formu takzvaného překrývajícího se konsenzu. Podle něho by povinné očkování mělo být ospravedlněno sdílenými důvody více komplexními názory společnosti – tedy ne pouze jedním. Více komplexních názorů zaručí větší spravedlnost při ospravedlňování. K přijetí univerzálního ospravedlnění povinného očkování je zapotřebí odstranit své vlastní hodnotící standardy, aby všichni racionálně uvažující lidé byli situováni do podobné situace a každý jedinec by byl přesvědčen o stejném argumentu ospravedlnění. Jedině tak podle něho může dojít k jednomyslné a spravedlivé volbě. Pokud zahrneme více komplexních koncepcí dobra jednotlivců (tedy více sdílených argumentů), mohou tím lépe doplnit a lépe ospravedlnit povinnost očkování.

Jestliže se společnost jako celek zároveň shodne na možnosti udělení trestu například v podobě pokuty nebo omezení pohybu v určitých podnicích, je politická autorita oprávněna udělit trest tomu, kdo očkování odmítne. K tomu může využít tlaku ze strany společnosti vůči jednotlivcům a přesvědčit je, že se očkováním mohou vyhnout i

případnému potrestání státní mocí, a to i za předpokladu, že s očkováním souhlasit sami nebudou.

5.2 ospravedlnění podle konvergenčního přístupu

Konvergenční přístup je spojen s takzvanou mírnou idealizací, která oponuje radikální a zároveň také populistické idealizaci, které, jak jsem psal výše, se pojí s ospravedlněním podle konsenzuálního přístupu. Mírná idealizace je založena na souboru důvodů veřejného ospravedlnění. Lidé ve společnosti mají díky této idealizaci možnost si najít své důvody ospravedlnění povinného očkování podle svých vlastních hodnotících standardů, kdy tyto standardy jsou založené na adekvátních informacích a uvažování jednotlivců ve společnosti. Při nedostatečném množství adekvátních informací nebo při nedostatečném uvažování jednotlivců ohledně povinnosti se nechat očkovat může dojít, že lidé nebudou mít důvod podpořit zásah politické autority v podobě povinného očkování z důvodu, že sami nenajdou dostatečné důvody, které by byli lidem prospěšné. Pokud si velké množství jednotlivců ve společnosti podle svých hodnotících standardů nenajde určitý důvod pro podporu povinnosti očkování (například snaha zabránit úmrtí nebo těžkému průběhu nemoci, snaha zabránit kolapsu zdravotního systému nebo volnému cestování bez žádných restrikcí jako povinnost se podrobit testu nebo povinné karanténě, ...), je takový zásah neospravedlnitelný, a tedy i nelegitimní. Mírná idealizace nemíří na jednotný důvod nebo jednotný soubor důvodů jako radikální idealizace, která má za úkol vystihnout shodné nebo sdílené důvody společnosti jako racionálních osob, ale politická autorita se snaží, aby si každý jednatel našel vlastní důvod, proč podpořit povinné očkování. Jak píše Vallier, mírná idealizace je vhodná pro získání většinové podpory běžných občanů, kteří mohou mít různě odlišné názorové hodnoty a hodnotící standardy.

Ospravedlnění povinného očkování podle konvergenčního přístupu vychází závazkem z rozmanitosti jedinců a závazkům ke svobodě. Konvergenční přístup tedy nevyžaduje jednomyslné ospravedlnění povinného očkování, ale každý jednatel by k ospravedlnění povinnosti se nechat očkovat měl dojít vlastní cestou. Tento přístup podle Valliera dává důraz na ospravedlnění, které je založeno na všech důvodech, které lidé ve společnosti považují za oprávněné podle svých vlastních hodnotících standardů,

přesto ne všechny důvody lidí ve společnosti mohou být pro některé jedince oprávněné a můžou je považovat za špatné z důvodu, že považují cizí hodnotící standardy rovněž za špatné.

V našem případě se povinné očkování týká minimálně všech dospělých a všech svéprávných lidí, za které nerozhoduje někdo jiný (např. mentálně postižení lidé nebo malé děti, které nemají dostatečný rozum k tomu, aby mohli dostatečně o sobě rozhodovat a tedy i o společnosti), kteří by se měli společně shodnout a ospravedlnit povinnost očkování, a to tím, aby existoval důvod, proč by takový zásah do svobody měli důvod ospravedlnit (např. kolektivní ochrana, ochrana před možným úmrtím, ochrana před kolapsem zdravotního systému, a tak dále).

Abychom mohli ospravedlnit povinné očkování proti onemocnění Covid-19 podle konvergenčního přístupu, je třeba apelovat na srozumitelnost a přístupnost informací všem občanům, dále na možnosti sdílení důvodů a symetrii. Pokud zvážíme všechny tyto aspekty, můžeme podpořit hodnotící standardy jednotlivců ve společnosti, které následně sdílejí mezi sebou, především s dalšími podobně smýšlejícími lidmi. Ve výsledku povinné očkování s dostatečnými důvody ospravedlnění převyšující odpor vůči povinnosti, je takový krok ze strany politické autority ospravedlnitelný a zároveň legitimní. Jak jsem zmiňoval výše, k podpoře povinného očkování mohou vést také vlastní sobecké zájmy přinášející jednotlivci určitou výhodu nebo blahobyt. Jako příklad si můžeme uvést, že podpoří povinné očkování za předpokladu, že se sami vyhnou veškerým covidovým restrikcím jako zákaz navštěvování stravovacích podniků, nočních klubů nebo hospod. K těmto důvodům může vést třeba i možnost volného cestování bez dalších restrikcí jako je karanténa a podrobení se testům (pro někoho třeba velmi nepříjemným) na přítomnost Covidu v těle člověka a celkově si usnadnit život a cestování bez komplikací a „zbytečných“ obtíží a restrikcí. Podle Valliera mohou být důvody ospravedlnění rozdílné u každého jednotlivce zvlášť, ale vyžadují hodnocení jako důvody podle hodnotících standardů, které jsou mezi jednotlivci ve společnosti sdílené. Pokud lidé ospravedlní důvody pro zavedení povinného očkování podle svých vlastních důvodů, s tím zároveň ospravedlní samotnou politickou autoritu, která povinnost očkování schválí. Ospravedlnění povinného očkování podle konvergenčního přístupu může být křehké a nejisté a schválení povinnosti očkování tak pouze náhodné. Nebezpečí tkví v tom, že lidé mohou v průběhu času změnit své

hodnotící standardy a začnou se vůči povinnému očkování vymezovat a takový zásah ze strany politické autority přestanou podporovat a mohou odmítat se očkovat z jakýchkoliv různých důvodů. Jestliže nespokojenost a nepodpora zákona o povinném očkování se bude ve společnosti navyšovat, může společnost přestat podporovat i samotnou politickou autoritu, a to z různých individuálních důvodů.

Může však nastat situace, kdy určití lidé s očkováním souhlasit nebudou, ale politická autorita bude na ně apelovat jakožto z vůle společnosti, ale na druhou stranu nebude potlačovat jejich vlastní racionální morální autoritu.

V případě, kdy začne ať už společnost nebo politická autorita vytvářet tlak na jednotlivce proti jeho vůli, který se odmítá nechat očkovat nebo změnil na povinné očkování názor, může být nátlak považován za nelegitimní formu přesvědčení. Pokud se má politická autorita zaměřit na přesvědčení jednotlivců odmítající očkování, nesmí lhát ani zkreslovat informace tak, aby nepravdivě přinutila jedince změnit své hodnotící standardy. Rozhodně jedincům odmítající očkování nesmí cenzurovat pravdivé a ověřené informace nebo poskytovat dezinformace, které mohou být formulovány jako pravdivé, aby takové jedince přesvědčili k očkování, ať má politická autorita jakékoliv důvody. Tato forma nátlaku může politické moci posloužit jako propaganda a v takovém případě, je nátlak nelegitimní mluvíme-li o liberálně demokratických zemích. Podle Gewirtha je nemyslitelné, aby se kdokoliv snažil podkopat hodnotící standardy jednoho člověka ve prospěch jiného nebo ve prospěch politické autority.

Podle Gausova přesvědčení by pravidlo kolektivní volby se nechat povinně očkovat proti Covidu-19 mělo mít neutrální alternativy v případě, kdy nedokáže všem jedincům poskytnout výhodu. Podle konvergenčního přístupu by politická autorita neměla značně zvýhodňovat jedince, kteří povinnost očkování podpoří a zároveň by neměla značně znevýhodňovat jedince, kteří odmítají povinné očkování a naopak. Politická autorita by proto měla jednat neutrálně a snažit se najít kompromis, kdy by bylo nepřípustné například jak jsme mohli zažít v roce 2021, že do provozoven v sektoru služeb a na společenské akce mohou pouze očkovaní a znemožnit vstup neočkovaným. Takové jednání vedlo k selekci ve společnosti a v některých případech by se dalo hovořit o diskriminaci a o formu neospravedlnitelného a zároveň nelegitimního nátlaku ze strany státní moci. Jestliže politická autorita dokáže najít

kompromis mezi oběma skupinami lidí, můžeme povinné očkování považovat za legitimní. Jak jsem psal výše, očkování podle studií nedokáže zabránit nákaze, ale mělo by snížit riziko úmrtí nebo těžkému průběhu. To de facto znamená, že nemoc může roznášet kdokoliv. Reálným kompromis na příkladu vstupu do provozoven v sektoru služeb by mohl být takový, že legislativa umožní očkování všem lidem, kteří se mohou nechat očkovat, (tedy například výjimka pro jednotlivce, pro které by mohlo být očkování spíše hrozbou než užitkem pro jejich zdraví) které je pro všechny jednotlivce ospravedlnitelné tak, že každý si najde vlastní důvod pro očkování. Ve finále by očkování bylo prezentováno ochranou před úmrtím a těžkým průběhem nemoci, tak při vstupu do provozoven by mohly být všem návštěvníkům provedeny testy na bezinfekčnost nebo kontroly protilátek. Pokud by všichni lidé uvnitř byli uznáni jako bezinfekční, je riziko dalšího přenosu razantně nižší a takový kompromis mezi oběma skupinami by byl relevantní a legitimní, protože politická autorita dokázala ospravedlnit všem povinnost se nechat očkovat a těm kterým by bylo očkování znemožněno, těm byl nabídnut kompromis v podobě testu, kterým by i očkování respektovali důvody neočkovaných. Respekt, který zavazuje jedince ve společnosti svobodnými a rovnými, lze uplatňovat minimálně k přesvědčení k cíli se nechat očkovat ze strany politické moci alespoň za morálně správný a snaha přesvědčit jednotlivce legitimní. V tomto ideálním případě dojde k neutrálnímu a řádně ospravedlněnému zásahu ze strany státní moci, kdy nebude žádný člen společnosti diskriminován, zvýhodněn ani znevýhodněn. Dojde tedy k rovnováze mezi společností a jedincem v ní. Při úspěšné idealizaci, která bude v potřebné době, podle toho, jak politická autorita určí a jedinci ve společnosti budou podporovat, musí být zaručeno, že povinné očkování bude i nadále účinné a společensky uznáváno.

Jinak řečeno, podle Gausova a Vallierova konvergenčního přístupu můžeme předpokládat, že nebude existovat jeden sdílený argument ve prospěch povinného očkování proti onemocnění Covid-19. Lidé se však mohou shodnout na povinnosti očkování na základě vlastní perspektivy (např. kolektivní dobro společnosti, vlastní bezpečnost, ochrana starších a nemocných, co nejrychlejší ukončení rizik spojených s pandemií nebo pouze na základě svobodného cestování do zahraničí, a tak dále...) Pak tedy podle konvergenčního přístupu můžeme předpokládat, že by měl existovat nějaký sdílený argument, který by celá společnost mohla a měla akceptovat. Podle příkladů

výše by se společnost měla shodnout v nějakém argumentu proč zavést povinné očkování, aby povinnost očkování mohla být ospravedlnitelná. V našem případě tedy musí mít všichni jednotlivci vlastní individuální důvod pro podporu povinného očkování proti onemocnění Covid-19.

Tedy v případě povinného očkování proti onemocnění Covid-19 mohou mít tyto různé jednotlivci různé důvody proč povinnost očkování podpořit, případně odmítnout. Všechno je ve finále spojeno s jejich vlastním rozhodnutím a vlastní iniciativou nebo přesvědčením, proč by to pro ně mohlo být výhodné nebo nevýhodné. Pokud to shrneme, každý jednatel by si měl najít vlastní důvod ospravedlnění povinnosti očkování.

Závěr

Průběh pandemie Covidu-19 přinesla světu různé překážky spojené s obavou o život a zdraví, ale také nové výzvy pro politické autority v liberálně demokratickém světě. Svoboda pro občany začala mít jiný rozměr a možná si lidé, kteří nezažili období totalitních režimů v praxi jako byl ten nacistický během druhé světové války nebo komunistický do konce 80. let 20. století, začali uvědomovat, co svoboda pro ně vlastně znamená a jak ji vlastně chápou, když vlády, ať už méně nebo více, začaly omezovat svobodu pohybu, cestování, návštěvy svých blízkých v domovech pro seniory, ... jen proto, aby zabránily šíření viru a tím zastavily pandemii Covidu-19.

Lockdowny, karantény nakažených a další omezení svobody spojené s pandemií v rámci nouzového stavu i bez něj donutily jistě každého jedince přemýšlet o nutnosti či správnosti jednání ze strany politických autorit.

Řešením, jak se zbavit covidových restrikcí a strachu ze samotného onemocnění Covidem-19 měl přinést vývoj a distribuce očkovacích vakcín. Pro někoho „spása“, jak se vyhnout covidovým restrikcím nebo zbavení se strachu z onemocnění, pro jiné možná obava z dalších zdravotních rizik a komplikací, předzvěst dalšího omezení rovnosti a svobod občanů, nebo případné znepokojení z „marketingového“ tahu politických autorit a velkému (možná i „nečistému“) výdělku na úkor zdraví farmaceutických společností vyvíjející vakcínu proti onemocnění Covid-19.

Nejistota a strach lidí z neznámého vyvolávalo v určitých lidech také pochybení o funkčnosti a spolehlivosti očkovacích vakcín. Největší problém však nastal v případě, kdy politické autority v liberálně demokratických zemích začaly uvažovat o zavedení povinnosti očkování proti Covidu-19. Ale jak přesvědčit a dostatečně informovat společnost o pozitivních výhodách povinnosti očkování pro společnost, případně pro samotné jednotlivce ve společnosti?

Každý zásah ze strany politické autority do svobody občanů (v našem případě zavedení povinnosti očkování proti onemocnění Covid-19) musí být jasně a dostatečně ospravedlněný tak, že lidé s takovým zásahem budou sami souhlasit, protože zpochybnění vůle občanů a nerespektování jejich rovnosti a svobody je podle

základního principu liberální demokracie, ve kterém je svoboda jedním ze základních pilířů, neospravedlnitelné, a tedy takový zásah je podle principu liberální demokracie nelegitimní. V případě nerespektování základního principu liberální demokracie by mohlo teoreticky přerůst k nespokojenosti občanů, diskriminaci určitých jednotlivců nebo skupin a možnému nerespektování povinného nařízení až k případnému nerespektování samotné politické autority, kdy by mohli lidé považovat, že politické autority nehájí zájmy společnosti nebo hájí zájmy pouze její části. Někdo může kroky politických autorit považovat za nerespektování zákonů, ústavy nebo Deklarace lidských práv a svobod. V takovém případě by část společnosti mohla považovat vládnoucí moc za nelegitimní.

Pokud politická autorita chce minimálně zvážit povinnost povinného očkování proti Covidu-19, musí lidem ve společnosti zaručit rovnost a jejich svobody bez žádné formy diskriminace nebo porušování zákonů. K tomu je potřeba dobře a korektně obyvatele informovat o možných výhodách a nevýhodách, které by jim povinné očkování mohlo přinést. V tomto ohledu si může politická autorita zajistit dostatečný veřejný rozum společnosti, ale nesmí společnost zahrnout možnými dezinformacemi k dosažení falešné idealizace a následnému veřejnému ospravedlnění povinného očkování proti Covidu-19 ve prospěch politické autority například k získání silnějšího mocenského postavení ve vládě nebo například k potlačení opozice. V takovém případě by se dalo polemizovat, zda politická autorita nejedná v rozporu s principem liberální demokracie a zda nemůže docházet k takzvanému „backslidingu“⁶.

Moderní liberálně demokratičtí filozofové, především Rawls a Quong a na druhé straně Gaus a Vallier, představují dvě různá řešení ospravedlnění zásahu státní moci do svobody občanů (v našem případě povinné očkování proti onemocnění Covid-19) v podobě konsenzuálního přístupu a konvergenčního přístupu.

Konsenzuální přístup přináší řešení v podobě konsenzu mezi jednotnou a racionálně uvažující společností zbavená individuálních hodnotících standardů jejich členů a politickou autoritou, která se snaží společnost přesvědčit o výhodnosti povinného očkování. Snaží se apelovat na společnost a společenské důvody, jakožto akceptování povinného očkování z vůle společnosti nebo při nejmenším skrze sdílené

⁶ odvrácení se od liberálně demokratického zřízení směrem k autoritářskému systému vládnutí

důvody napříč společnostmi, díky kterým v celkovém měřítku je společnost ochotna podpořit zásah politické autority. Jak připouští Rawls, nemusí existovat pouze jeden sdílený důvod společnosti, ale důvodů může existovat více, pokud s nimi členové společnosti souhlasí. Toto zastřešuje Rawlsův koncept takzvaného překrývajícího se konsenzu.

Na druhé straně konvergenční přístup přináší řešení v podobě přesvědčení všech lidí ve společnosti jako jedinců, že pro ně samotné povinné očkování přinese výhody. Politická autorita neapeluje na společnost jako celek, ale dává prostor vlastním hodnotícím standardům a zkušenostem jednotlivých členů v ní, kdy každý jedinec si musí najít vlastní důvod podpory zásahu ze strany politické moci v podobě povinného očkování proti onemocnění Covid-19.

V reálném světě liberálně demokratických zemí se ale jistě setkáme s širokým názorovým spektrem jejich obyvatel, kteří nebudou ochotni podpořit povinnost očkování ani na společenské úrovni v podobě konsenzuálního, tak ani úrovni individuální v podobě konvergenčního přístupu. Pokud se politická autorita bude držet konceptu konsenzuálního přístupu, ve kterém se společnost ve většině shodne i na trestu pro jednotlivce odmítající povinnost očkování proti onemocnění Covid-19, je podle konsenzuálního přístupu přípustné udělení určitého trestu nebo omezení pro tyto jednotlivce ze strany politické autority. Pro tyto jednotlivce může být trest nebo přímý nátlak ze strany státní moci nebo společnosti neakceptovatelný a může jim připadat nelegitimní. Proto se více přikláním ke konvergenčnímu přístupu, který se snaží podle mého názoru postihnout každého jednotlivce zvlášť individuálním způsobem a je tedy přívětivější k většímu množství lidí, kteří hledají důvod ospravedlnění. Přestože se politická autorita může snažit zavést povinnost očkování proti onemocnění Covid-19 skrze konvergenční přístup, tak ten také zaručuje, že nesmí proti skupině „odmítačů“ využít přímý nátlak v podobě trestu. Politická autorita je oprávněna pouze k nepřímému nátlaku v podobě snahy jednotlivce přesvědčit k výhodnosti očkování a stejně tak se mohou snažit i jednotlivci ve společnosti akceptující povinnost přesvědčit skupinu „odmítačů“.

Existují však skupiny lidí, kteří mohou odmítat se nechat povinně očkovat z různých jiných důvodů. Můžeme zmínit určitou etnickou skupinu nebo kmeny

v Kanadě nebo Spojených státech, kteří se distancují od kontaktu s moderní společností. Bylo by však potřeba brát v potaz, proč a za jakých podmínek by očkování pro tyto skupiny lidí bylo ospravedlnitelné. Můžeme také zmínit případ lidí žijící pouze obklopení přírodou svým individuálním životem s minimálním kontaktem s jinými lidmi. Nebo jak ospravedlnit očkování lidem zpochybňující současnou vědu nebo lidem, kterým náboženství či víra zakazuje očkování z morálních důvodů. Podle principu společenské morálky je takový jednatel povinen ostatním ospravedlnit svůj záměr svého rozhodnutí, ale naopak není přípustné, aby ostatní kvůli jeho rozhodnutí zasahovali do jeho svobodného rozhodnutí. (Gaus, 2011. str. 341)

Tato problematika by si jistě zasloužila další zvláštní výzkum, který já v této práci zmiňuji pouze okrajově. Stejně tak by se další výzkumy mohly zaměřit na vyloučené skupiny veřejného ospravedlňování, kdy mám namysli například lidé s nižší úrovní vzdělání, s nedostatečným informováním o dané problematice nebo by stálo za to provést výzkum zaměřený na skupinu lidí, která je sociálně slabší nebo na okraji společnosti. Takové skupiny mohou řešit jiné závažné a existenční problémy a nemusejí vykazovat žádný zájem se o problematiku povinného očkování vůbec zajímat nebo jsou k situaci lhostejní a povinnost očkování proti onemocnění Covid-19 nemá pro ně žádný zásadní vliv a nijak jim nedokáže pomoci s přesvědčením o výhodnosti nebo zlepšení jejich stávající situace

Podíváme-li se na případ průběhu ospravedlňování povinnosti očkování proti onemocnění Covid-19 v České republice a dalších zemích Evropské unie, můžeme si všimnout, že i přes různý počet očkovaných lidí ve společnosti, politickým autoritám se nepodařilo přesvědčit své občany k zavedení povinného očkování ani skrze konsenzuální přístup a dojednání konsenzu mezi společností a politickou autoritou, tak ani skrze konvergenční přístup a apelu na vlastní hodnotící standardy jednotlivců ve společnosti. Velká část populace v České republice se ohrazovala vůči daným opatřením a nátlaku se podrobit povinnému očkování, které vedlo také k velkým protestům skrze celou republiku.

Státy, kde se nepodařilo prosadit povinnost očkování proti Covidu-19, tak jako v České republice, postupně upouštěly od nátlaku spojeného s povinností, ale možná usoudily, že prospěšnější pro obyvatele bude forma přesvědčování a počátkem roku

2022 postupně od přesvědčování upustily úplně. Dalšími možnými důvody vnímané lidmi ve společnosti může být řešení jiných problémů jako je zvyšující se inflace a ekonomické problémy státu, tak počátek ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 spojenou s migrační krizí.

Jen pro přehled například Česká republika, která neospravedlnila zavedení povinného očkování má na konci roku 2022 téměř 65 % očkovaných obyvatel minimálně jednou dávkou proti Covidu-19. Nejvíce naočkovaných obyvatel v Evropské unii má Portugalsko s téměř 95 %, dále je to Malta s 91 % a Španělsko s 88 % obyvatel. Naopak nejméně očkovaných obyvatel má Bulharsko pouze s 30 % a za Bulharskem se řadí Rumunsko s 43 % očkovaných minimálně jednou dávkou vakcíny proti Covidu-19. (Our World in Data, 2022)

K tomuto přehledu bychom si mohli položit otázku, která by mohla být zodpovězena v rámci dalšího výzkumu. Je důvěra v očkování proti onemocnění Covid-19 rozdílná v západních a východních demokraciích Evropské unie spojena s důvěrou v samotnou Evropskou unii?

Přesto existují výjimky v rámci Evropské unie, kde povinnost očkování proti onemocnění Covid-19 byla schválena i přes fakt, že Evropský komisař pro jednotný trh Thierry Breton v roce 2021 prohlásil, že Evropská unie využije dostupného očkování proti onemocnění Covid-19 k dosažení imunity, a to na dobrovolné bázi. (Evropská komise, 2021)

O případu České republiky informuje deník Reuters. Ten zmiňuje komentář tehdejšího ministra zdravotnictví Adama Vojtěcha, který prohlásil, že vláda nařídí povinné očkování pro lidi pracující v nemocnicích a pečovatelských domech, policistům, vojákům a některým dalším profesím a všem občanům ve věku 60 a více let. Důvod zavedení povinnosti mělo být zaostávání za průměrem očkování ve zbytku Evropské unie a z důvodu, že nemocnice musí omezit neodkladnou péči a s pomocí v nemocnicích povolává armádu a dobrovolníky. Vojtěch také prohlásil, že i sousední země zavádějí povinné očkování a podle něho je to trend, který bude v Evropě převládat. Podle Vojtěcha mělo odmítnutí znamenat znemožnění výkonu práce určitých profesí. Podle průzkumu veřejného mínění STEM bylo proti tomuto zásahu 19 % obyvatelstva. (Lopatka & Simao, 2021) Jak již víme, vládě se povinnost očkování

prosadit nepodařila ani pro vybrané skupiny lidí. Většina celostátně platných mimořádných opatření Ministerstva zdravotnictví byla zrušena (Vyhláška č. 101/2022 o systému epidemiologické bdělosti pro onemocnění COVID-19, 2022)

Deník Reuters informuje o nařízení řecké vlády, které nařizuje povinné očkování pro zdravotníky a zaměstnanců pečovatelských domů. Podobná situace je také v Maďarsku ve Francii nebo v Itálii. Konkrétně v Maďarsku maďarská vláda vyžaduje povinné očkování proti onemocnění Covid-19 pro zaměstnance státních institucí. Podle Gergelye Gulyase by měli mít soukromí zaměstnavatelé pravomoc zavést povinné očkování proti Covidu-19 pro své zaměstnance, jestliže se budou domnívat, že je to nutné. Maďarská vláda to argumentovala masivním nárůstem onemocnění a snahou zabránit další vlně a úmrtí bylo možné podle Gulyase pouze vakcinací. (Than & Komuves, 2021) Avšak v případě Maďarska někteří odborníci v posledních letech nepovažují Maďarsko za liberální demokracii, které se dostává k tzv. backslidingu. Většinová vláda Fideszu během posledních 10 let se snaží odstranit opozici ze zákonodárného procesu a snaží se obcházet parlament při tvorbě zákonů, a také při změně maďarské ústavy. V době covidové pandemie v roce 2020 zneužívala vláda covidových restrikcí k omezování občanských práv v podobě trestání za šíření nepravdivých informací spojené s Covidem-19 proti tomu, jak vláda schvaluje nebo například vláda mohla nařídit opatření v oblasti zdraví lidí bez schválení parlamentu, a to i za předpokladu pozastavení platnosti jiných zákonů a omezení lidských práv. Podle agentury Freedom House ještě v roce 2018 bylo Maďarsko považováno za svobodnou liberálně demokratickou zemi se 72 ze 100 bodů. Nyní v roce 2023 je Maďarsko řazeno mezi částečně svobodné země s 66 ze 100 bodů (Freedom House, 2023)

Itálie branná jako čistě liberálně demokratická země v roce 2021 se snažila zavést jedny z nejtvrdějších covidových restrikcí na světě. Italská vláda pro všechny pracovníky vyžadovala nový zdravotní covidový průkaz (Covid Pass nebo Green Pass), aby přiměla k očkování dosud neočkované, a to i přesto, že italská veřejnost tento krok považovala za diskriminační. Tento průkaz měl zaměstnancům doložit provedené očkování, negativní test nebo zotavení z nemoci. Podle italské vlády zaměstnanci, kteří by nepředložili Green Pass mohou být suspendováni z práce bez odměny a mohou jim hrozit pokuty až 1 500 € (cca 35 500 Kč) při nedodržení povinnosti. Tento způsob měl

přinést kompromis mezi očkovanými a neočkovanými obyvateli a zároveň „motivací“ k většímu zájmu se nechat očkovat. (Fraser, Parodi, Piovaccari & Jewkes, 2021)

Vůbec nejtvrdší covidová opatření ze všech liberálně demokratických zemí připravovala v roce 2021 rakouská vláda. Rakouská vláda představila plán na zavedení povinného očkování pro všechny osoby starší čtrnácti let včetně. Jednotlivcům odmítající se podrobit povinnému očkování by hrozila pokuta až 3 600 € každé tři měsíce (to je v přepočtu asi 85 000 Kč každé tři měsíce) podle majetkových poměrů. Povinné očkování podle ministryně pro ústavní záležitosti Karoline Edstadler společně s ministrem zdravotnictví Wolfgangem Mücksteinem by mělo trvat do ledna 2024, kdy budou platit čtvrtletní lhůty na očkování. Úřady by měly kontrolovat centrální registr očkovaní, ve kterém by se měla nacházet i rakouská veřejnost. Pokud se po začátku platnosti jednotlivci odmítnou očkovat, může jim hrozit pokuta 600 € (přibližně 14 000 Kč), v případě, že nebude zaplácena, bude následovat další řízení. Ministr zdravotnictví rovněž dodává, že povinnost očkování proti onemocnění Covid-19 se nebude vztahovat na těhotné ženy a pro lidi, kteří se nemohou nechat očkovat ze zdravotních důvodů. (Murphy, 2021)

Už v červnu 2022 rakouská vláda oznamuje, že povinnost očkování proti onemocnění Covid-19 z 1. února 2022 zruší. Ministr zdravotnictví Johannes Rauch zdůraznil, že rakouská vláda povinnost zaváděla v jiné situaci, než je nyní (červen 2022), kdy převažovala varianta delta a během několika měsíců začala dominovat méně nakažlivá forma omikron. Již od března 2022 odložila také vymáhání zákona o povinném očkování. Rauch také mluví o tom, že v této situaci by bylo těžší přesvědčit o nutnosti povinného očkování i lidi, kteří samotný princip vakcinace podporují. I stávající situace v době zdražování a války na Ukrajině podle Raucha potřebuje co nejvíce soudržnosti a solidarity a debata o očkování k této realitě nepřispívá. Přesto vše ale stále poukazuje na nutnost se nechat proti Covidu-19 očkovat a také poukazuje na nutnost nošení respirátorů ke zvládnutí pandemické situace. Agentura APA informuje, že pokuty za nedodržování očkovacího zákona měly být udělovány od 15. března 2022, ale vzhledem k politickým a technickým komplikacím ohledně vyjednávání o podobě zákona nakonec nikdo tuto pokutu platit nemusel z důvodu, že některé části zákona byly zrušeny ještě předtím, než vešel plně v platnost. (iROZHLAS, 2022)

Pokud by očkovací zákon platil v plném rozsahu, Rakousko by stalo první zemí Evropské unie, která by povinnost očkování uzákonila a stala by se zároveň jedinou liberálně demokratickou zemí na světě, která povinné očkování vymáhala. Avšak jednala rakouská vláda správně a byl tento krátkodobý zásah (ve finále s ohledem na situaci neúspěšný) ospravedlnitelný? Došlo opravdu mezi rakouskou společností a vládou ke konsenzu podle konsenzuálního přístupu, nebo se podařilo rakouské vládě přesvědčit jednotlivce k výhodnosti očkování pro každého zvláště podle konvergenčního přístupu? Anebo byl tento krok schválen i přes nesouhlas části společnosti pod přímým, ale i jistě nepřímým, nátlakem ze strany politické autority a společnosti? Kdyby nepřišla mírnější vlna omikron, trvala by platnost tohoto zákona i nadále? Pokud ano, byl by společností nebo jednotlivci dostatečně ospravedlněn podle jednoho ze dvou principů liberálně demokratického konceptu? Jak jsem již psal, jedno je jisté. Pokud by rakouská vláda apelovala na své občany přímým nátlakem pod výhružkou pokuty (v případě, že by se na tom společnost jako celek neshodla podle konsenzuálního přístupu) nebo by docházelo k nerovnosti mezi lidmi a diskriminaci, takový zákon by byl neospravedlnitelný veřejným ospravedlněním a byl by v rozporu se základním principem liberální demokracie a z právního hlediska by mohlo dojít k porušení zákonů nebo některých částí ústavy vymezující základní lidská práva podle Deklarace lidských práv a svobod.

Dnes (počátkem roku 2023) pandemie Covidu-19 postupně slábne, minimálně v pozornosti občanů, médií, ale i politických autorit, které se nyní zaměřují na zásadnější problémy jako je drahota, vysoká inflace a válka na Ukrajině spojená s migrační krizí. Jestliže se však Covid-19 znovu vrátí (případně i jiné onemocnění), budou liberálně demokratické země lépe připraveny k ospravedlnění zásahu do svobody lidí, pokud to bude v budoucnu nutnost? Budoucnost je prozatím nejistá, ale jisté je, že jsme zažili období, které v moderní historii liberálně demokratických zemí nemá obdoby a podobným situacím můžeme v budoucnu čelit znova.

Seznam literatury a použitých pramenů

Literatura

Baum B. & Nichols R. (Eds.). (2013). Isaiah Berlin and the Politics of Freedom “Two Concepts of Liberty“ 50 Years Later. New York: Routledge.

Bláhová, S. 2020. Pluralism and Diversity: For the Sake of Equal Respect (doktorská disertační práce). Dostupné z

https://is.muni.cz/th/wbbit/Dissertation_SylvieBlahova_FINAL.pdf

Carter, I. 2003. Positive and Negative Liberty. Dostupné z

<https://plato.stanford.edu/entries/liberty-positive-negative/>

Courtland, S. D. Gaus G. & Schmidtz D., 2022. Liberalism. Dostupné z

<https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=liberalism>

Dworkin, R. 1986. Law’s Empire. Harvard University Press

Gallie, W. B. 1956. Essentially Contested Concepts. Proceedings of the Aristotelian Society, Vol. 56. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4544562>

Garver, E. 1998. Rhetoric and Essentially Contested Arguments. Philosophy and Rhetoric

Gaus, G. F. 1996. Justificatory Liberalism: An Essay on Epistemology and Political Theory. Oxford University Press

Gaus, G. F. 2011. The Order of Public Reason: A Theory of Freedom and Morality in a Diverse and Bounded World. Cambridge University Press

MacCullum, G. C. 1967. Negative and Positive Freedom. The Philosophical Review

Quong, J., 2021. Public Reason. Dostupné z <https://plato.stanford.edu/entries/public-reason/>

Vallier, K. 2014. Liberal Politics and Public Faith. Routledge

Vallier, K. 1996. Public Justification. Dostupné z

<https://plato.stanford.edu/entries/justification-public/>

Prameny

Bernáth, M. 2021. Zákazy pro neočkované lidi? Je to diskriminace, vakcína proti covidu není povinná, říká právník Gerloch. Lidovky.cz. Dostupné z

https://www.lidovky.cz/domov/zakazy-pro-neockovane-lidi-je-to-diskriminace-vakcina-proti-covidu-neni-povinna-rika-pravnik-gerloch.A210104_185606_In_domov_rkj

Evropská komise, 2021. Covid-19 vaccines: ethical, legal and practical consideration.

Dostupné z <https://pace.coe.int/en/files/29004/html>

Fraser, A., Parodi, E., Piovaccari, G. & Jewkes, S. 2021. Italy imposes mandatory COVID health pass for work amid protests. Reuters. Dostupné z

<https://www.reuters.com/world/europe/italys-mandatory-covid-health-pass-work-sees-untroubled-launch-2021-10-15/>

Freedom House. 2023. Hungary. Dostupné z

<https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023>

iDNES.cz. 2020. První česká oběť koronaviru. Pětadvadesátiletý muž ležel na

Bulovce. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-v-cesku-ma-prvni-obet.A200322_200115_domaci_jan

iDNES.cz. 2021. S britskou mutací přibude nakažených. Jiné formy nemoci zatím

v Česku nejsou. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/mutace-koronaviru-cesko-britska-jihoafrika-brazilska-nebezpeci-vakcina.A210208_132518_domaci_vank

iDNES.cz. 2022. Prokazování bezinfekčnosti skončí 9. února, část kontrol zrušil soud.

Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/regulace-stravovacich-ubytovacich-sluzeb-navrh-zruseni-nejvyssi-spravni-soud.A220202_100725_domaci_remy

iROZHLAS. 2020. Zavřené restaurace i školy. Vláda představuje nová opatření proti

koronaviru. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-online-opatreni-cesko-v-cesku-cr_2010122138_ako

iROZHLAS. 2022. V Rakousku ruší povinné očkování proti covidu-19, situaci změnila

mutace omikron. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rakousko-povinne-ockovani-koronavirus-covid_2206231730_bko

- Jedličková, B. 2021. Rozdíl mezi PCR testem a antigenním. Dr.Max. Dostupné z <https://www.drmax.cz/zeptejte-se-lekarnika/rozdil-mezi-pcr-testem-a-antigennim>
- Kubištová, D. 2020. Vše o očkování proti koronaviru. První vakcíny by mohly dorazit na konci prosince. iROZHLAS. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-ockovani-covid-19-kde-se-nechat-ockovat-je-ockovani-nebezpecne-proc_2012150600_dok
- Lopatka, J. & Simao, P. 2021. Czech minister confirms COVID-19 vaccine mandate for some professions, older people. Reuters. Dostupné z <https://www.reuters.com/world/europe/czech-minister-confirms-covid-19-vaccine-mandate-some-professions-older-people-2021-12-06/>
- Ma, J. 2020. Coronavirus: China's first confirmed Covid-19 case traced back to November 17. South China Morning Post. Dostupné z <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3074991/coronavirus-chinas-first-confirmed-covid-19-case-traced-back>
- Mallapaty, S. 2020. Where did COVID come from? WHO investigation begins but faces challenges. Nature, Vol. 587, No. 7834
- Murphy, F. 2021. Austria plans to fine vaccine holdouts up to 3,600 euros a quarter. Reuters. Dostupné z <https://www.reuters.com/world/europe/austria-announce-details-planned-covid-19-vaccine-mandate-2021-12-09/>
- MZČR. 2020. Stupně pohotovosti COVID-19. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20200911040429/https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19/stupne-pohotovosti>
- MZČR. 2021. Vláda se seznámila s očkovací strategií pro Českou republiku, očkovací místa musí začít průběžně informovat o spotřebě vakcín. Dostupné z <https://covid.gov.cz/>
- Novinky.cz. 2020. Česko má za týden nejvíce obětí s covidem na světě v přepočtu na obyvatele. BORGIS. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-cesko-ma-za-tyden-nejvice-obeti-covidu-na-svete-v-prepocctu-na-obyvatele-40340934>

Novinky.cz. 2020. Očkování proti covidu je v Česku v plném proudu. Po Babišovi dostal vakcínu i Blatný. BORGIS. Dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-v-cesku-odstartovalo-ockovani-proti-covidu-40346247>

Shih, G., Lynch D. J. & Denyer S. 2020. China virus death toll rises to 41, more than 1,300 infected worldwide. CNBC.

Our World in Data. 2022. Coronavirus Pandemic (COVID-19). Dostupné z <https://ourworldindata.org/coronavirus>

Režňáková, L. 2020. V Česku jsou tři lidé s potvrzenou nákazou koronavirem, oznámil Vojtěch. iDNES.cz. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-adam-vojtech-koronavirus-tiskova-konference-ministerstvo-zdravotnictvi.A200301_150713_domaci_lre

Skovajsová, J. 2020. Mohl nový koronavirus uniknout z virologické laboratoře ve Wu-chanu?. The Epoch Times. Dostupné z <https://www.epochtimes.cz/2020/03/07/koronavirus-jedna-se-o-prirozeny-nebo-laboratorni-vir-vedci-diskutuji/>

SMO, 2020. Co je to nouzový stav a jaké má dopady?. Dostupné z <https://www.smocr.cz/cs/novinky/a/co-je-to-nouzovy-stav-a-jake-ma-dopady>

Than, K. & Komuves, A. 2021. Hungary to require COVID-19 vaccinations at state institutions. Reuters. Dostupné z <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-require-covid-19-vaccinations-state-institutions-2021-10-28/>

Usnesení vlády České republiky č. 74/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. 2020. Sbírka zákonů

Ústavní zákon č. 110/1998. 1998. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-110>

Vyhláška č. 101/2022 o systému epidemiologické bdělosti pro onemocnění COVID-19, 2022. Dostupné z <https://covid.gov.cz/opatreni/onemocneni-covid-19/vyhlaska-c-1012022-o-systemu-epidemiologicke-bdelosti-pro-onemocneni>

World Health Organization. 2020. Novel Coronavirus – China. Disease outbreak news

World Health Organization. 2020. Statement on the second meeting of the International Health Regulations (2005) Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV). Dostupné z [https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov))

World Health Organization. n.d. Dostupné z https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1

Worobey, M. 2021. Dissecting the early COVID-19 cases in Wuhan. *Science*, Vol. 374, No. 6572